

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

BEGINNENDE LERAREN KIJKEN TERUG

ONDERZOEK ONDER AFGESTUDEERDEN
DEEL 4: DE EERSTEGRAADS LERARENOPLEIDING IN HET HBO

juni 2016

INHOUD

1 Inleiding 3

- 1.1 Aanleiding en context van het onderzoek 3
- 1.2 Doel en onderzoeksopzet 4
- 1.3 De eerstegraads hbo-master 5
- 1.4 Leeswijzer 6

2 Vakkennis en -didactiek 8

- 2.1 Inleiding 8
- 2.2 Eigen vakkennis en -vaardigheden 8
- 2.3 Het eigen vak kunnen uitleggen 9
- 2.4 De opbouw van het lesprogramma van het eigen vak 9
- 2.5 Verbindingen leggen 10
- 2.6 Onderwijsverbetering en schoolontwikkeling 10
- 2.7 Conclusies 12

3 Pedagogisch-didactische vaardigheden 14

- 3.1 Inleiding 14
- 3.2 De voorbereiding op het werkveld 14
- 3.3 Theoretische basis 15
- 3.4 De les zelf 15
- 3.5 Persoonlijke aandacht voor leerlingen 16
- 3.6 Differentiatie en maatwerk 17
- 3.7 Conclusies 19

4 De opleiding 21

- 4.1 Inleiding 21
- 4.2 Overkoepelend oordeel 21
- 4.3 Niveau van de opleiding 21
- 4.4 Docenten 23
- 4.5 De praktijkgerichtheid 23
- 4.6 Conclusies 24

5 Conclusies 25

- 5.1 Conclusies 25
- 5.2 Pedagogisch-didactische onderwerpen in de eerstegraads opleiding 26

6 Literatuurlijst 27

7 Bijlage: onderzoeksopzet 28

8 Bijlage: vragenlijst 31

9 Bijlage: wettelijk kader 48

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en context van het onderzoek

Dit rapport beschrijft de resultaten van inspectieonderzoek onder afgestudeerden van eerstegraads lerarenopleidingen in het hbo, de hbo-masteropleidingen. Het rapport is de tegenhanger van een onderzoeksrapport over afgestudeerden van universitaire lerarenopleidingen: beide onderzoeken zijn tegelijkertijd uitgevoerd. Voor een samenvatting en beschouwing over de eerstegraads lerarenopleidingen in hbo en wo verwijzen we naar het stuk 'De eerstegraads lerarenopleidingen: samenvatting en beschouwing' (Inspectie van het Onderwijs, 2016b). Dit rapport maakt deel uit van een reeks rapporten waarin de oordelen van afgestudeerden en leidinggevendenden over pabo's en lerarenopleidingen wordt besproken (Inspectie van het Onderwijs 2015a, 2015b).

Accreditatie en inspectieonderzoek

Het toezicht op de kwaliteit van opleidingen in het hoger onderwijs is in de eerste plaats een zaak van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). In 2015 zijn alle universitaire lerarenopleidingen door de NVAO beoordeeld; voor de eerstegraads hbo-masters vond accreditatie een aantal jaren geleden plaats. De inspectie heeft daarnaast de wettelijke taak om de kwaliteit van het stelsel voor hoger onderwijs te bevorderen door ontwikkelingen binnen het stelsel te onderzoeken (Wet op het onderwijstoezicht, art. 3 lid 2c en art. 12a lid 2).

In de afgelopen jaren heeft de inspectie in verschillende rapporten aandacht geschonken aan de lerarenopleidingen:

1. In maart 2015 verscheen het eerste deel van onderzoeken onder afgestudeerden, over de pabo's (Inspectie van het Onderwijs, 2015a), in oktober 2015 het tweede deel over de tweedegraads lerarenopleidingen (Inspectie van het Onderwijs, 2015b).
2. In 2014 verscheen het rapport *De sector lerarenopleidingen in beeld* (Inspectie van het onderwijs, 2014). Met dit rapport geven we inzicht in relevante cijfers. Het beschrijft diverse aspecten van de lerarenopleidingen, zoals trends en kenmerken van de instromende populatie, studenttevredenheid, uitval en doorstroomsucces, diplomarendement en aansluiting op de arbeidsmarkt. Het rapport is het eerste in een reeks sectorbeelden: de komende jaren volgen beelden van andere clusters van verwante opleidingen in het hoger onderwijs. Ook hebben we in 2014/2015 de deelname in kaart gebracht aan trajecten voor zij-instromers in het beroep van leraar.
3. Eveneens in 2014/2015 werd onderzocht hoe examencommissies in het hoger onderwijs functioneren. De lerarenopleidingen – pabo's, eerstegraads en tweedegraads opleidingen – zijn hierbij als groep vergeleken met het hbo respectievelijk het wo. Het beeld van de borging door de examencommissies wijkt voor lerarenopleidingen niet af van het algemene beeld in het hbo respectievelijk het wo, zo blijkt uit dit onderzoek (Pol-Neefs & Klaver, 2016).

In 2017 zullen we in samenwerking met de NVAO een vervolg uitbrengen van het rapport *De sector lerarenopleidingen in beeld*. Hierin worden de resultaten van voorgaand inspectieonderzoek en de – dan afgeronde – accreditatie meegenomen.

1.2

Doel en onderzoeksopzet

Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om na te gaan of leraren die recent zijn afgestudeerd aan een eerstegraads opleiding zich door hun opleiding voldoende voorbereid voelen op het leraarschap in (de bovenbouw van) het voortgezet onderwijs. Het gaat niet om de prestaties van (beginnende) leraren die aan het werk zijn: we beogen uitspraken te doen over de voorbereiding daarop door de opleiding, zoals die door de betrokkenen wordt gepercipieerd. Met name het kennisniveau, de vakdidactiek en de pedagogisch-didactische vaardigheden staan centraal. De opvattingen van afgestudeerden worden waar mogelijk aangevuld vanuit andere bronnen, zoals accreditatierapporten en meningen van betrokkenen.

De lerarenopleidingen zijn sterk in beweging. Het is interessant om te zien of deze veranderingen hun weerslag vinden in de oordelen van afgestudeerden. Daarom is het de bedoeling dit onderzoek over een paar jaar te herhalen.

Onderzoeksvraag

Uitgangspunt is de volgende onderzoeksvraag:

Hoe beoordelen afgestudeerden van eerstegraads lerarenopleidingen in hbo en wo hun opleiding, in het bijzonder ten aanzien van het niveau van vakkennis en de voorbereiding op de praktijk (pedagogisch-didactische vaardigheden)?

Onder 'afgestudeerden' verstaan we leraren die maximaal drie jaar geleden hun eerstegraadsbevoegdheid hebben behaald. Het betreft zowel afgestudeerden die op het moment van de bevraging daadwerkelijk als leraar voor de klas stonden, als afgestudeerden die niet (in het onderwijs) werkten. In dit deel beschrijven de resultaten van ons onderzoek onder hbo-afgestudeerden.

Een leraar die door de opleiding goed is voorbereid op de beroepspraktijk, voldoet aan de bekwaamheidseisen. De bekwaamheidseisen vormen een logisch uitgangspunt: ze zijn algemeen in het veld geaccepteerd, vormen onderdeel van de Wet op de beroepen in het onderwijs (Wet BIO) en worden weerspiegeld in de studieprogramma's van de lerarenopleidingen. In ons onderzoek hebben we ernaar gestreefd om een evenwichtig en breed beeld te geven van de beroepsvoorbereiding. Daarbij ontkwamen we er niet aan om accenten te leggen. Zonder af te willen doen aan het belang van zaken als persoonlijke vorming of de vorming van een beroepsidentiteit, hebben we ons in de eerste plaats gericht op de vakkennis en vaardigheden die nodig zijn om een goede les te kunnen geven.

Deelvragen

Uitgaande van de bekwaamheidseisen hebben we de volgende deelvragen geformuleerd:

- A. Heeft de eerstegraads lerarenopleiding naar de mening van de afgestudeerden voldoende aandacht besteed aan de vakinhoud en vakdidactiek?
- B. Heeft de eerstegraads lerarenopleiding naar de mening van de afgestudeerden voldoende aandacht besteed aan pedagogisch-didactische vaardigheden?¹

Aangevuld met:

¹ We hebben het begrip 'pedagogisch-didactische vaardigheden' iets ruimer genomen: we gaan ook in op toetsvaardigheden en het voeren van gesprekken met ouders.

- C. Biedt de eerstegraads lerarenopleiding naar de mening van de afgestudeerden voldoende (organisatorische) kwaliteit om studenten in staat te stellen aan de bekwaamheidseisen te voldoen aan het einde van de opleiding?

Onderzoeksmethode

In dit onderzoek hebben we gebruik gemaakt van verschillende bronnen. De kern van het onderzoek wordt gevormd door de vragenlijst voor afgestudeerden, daarnaast zijn gesprekken gevoerd met betrokkenen.² Zie voor meer informatie de bijlagen bij dit rapport.

Zoals gezegd zijn de vragenlijsten gebaseerd op de bekwaamheidseisen, waarbij we keuzes hebben gemaakt en accenten hebben gelegd. Voor de formulering van de vragen hebben we veelal gebruik gemaakt van de herijkte bekwaamheidseisen van de Onderwijscoöperatie (2014a, 2014b). Naar aanleiding van gesprekken die we hebben gevoerd over de resultaten van het onderzoek hebben we soms vragen uit de vragenlijst laten vervallen. Het betreft vragen waarvan bleek dat die niet duidelijk genoeg waren geformuleerd en daarom voor meerdere uitleg vatbaar waren. Daarnaast zijn een paar vragen voor de eerstegraads hbo-opleidingen geschrapt, onderwerpen die overduidelijk een plek hadden in de tweedegraads opleiding en bij nader inzien niet van toepassing bleken op de hbo-master. Daar waar discussie was over de relevantie van onderwerpen hebben we die wél opgenomen.

De afgestudeerden zijn in de zomer van 2015 benaderd. In totaal hebben 546 afgestudeerden de vragenlijst ingevuld, waarvan 209 afgestudeerden van eerstegraads hbo-opleidingen. De totale respons was 14 procent, de groep is daarmee groot genoeg om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de populatie. De afgestudeerden zijn afkomstig van zeven hogescholen. De responsgroep is representatief naar leeftijd, vooropleiding, cluster van vakken, type opleiding en instelling. Voor de hbo-afgestudeerden is er wat betreft geslacht sprake van een oververtegenwoordiging van mannen, maar we hebben ervoor gekozen om de resultaten niet te wegen.

We hebben voor verschillende achtergrondkenmerken onderzocht of die hebben geleid tot significant verschillende antwoorden, zoals leeftijd, vooropleiding, clusters van vakken, instellingen, wel of niet werkzaam in de bovenbouw van havo/vwo. Daar waar relevante verschillen zijn gevonden geven we dat aan in de tekst.

De resultaten van het hbo-onderzoek zijn besproken met afgestudeerden en voorgelegd aan het Algemeen Directeurenoverleg Educatieve Faculteiten (ADEF), de Vereniging Hogescholen en de VO-raad. In april 2016 hebben we naar aanleiding van de onderzoeksresultaten een bijeenkomst belegd met deskundigen en vertegenwoordigers van eerstegraads lerarenopleidingen in hbo en wo en het scholenveld.

1.3 De eerstegraads hbo-master

De eerstegraads opleidingen

De eerstegraads opleidingen aan de universiteiten verschillen sterk van die in het hbo, de opleidingsroutes laten zich niet zomaar vergelijken. Een belangrijk verschil is dat de ulo is gericht op mensen die nog geen leraar zijn, terwijl de hbo-masters

² Voor het onderzoek naar de ulo's zijn op verzoek van de inspectie aan de vragenlijst 'Onderwijs werkt! 2015' enkele vragen toegevoegd in het deel over beginnende leraren. Voor de hbo-masters is dat niet gebeurd omdat de term 'beginnende leraar' niet van toepassing is op afgestudeerden van hbo-masters.

zijn bedoeld voor (meestal tweedegraads opgeleide) leraren die een eerstegraadsbevoegdheid willen halen. De verschillen in doel en doelgroep hebben consequenties voor de inrichting van de opleiding en de onderwerpen die worden aangeboden.

De eerstegraads hbo-master

De eerstegraads lerarenopleiding in het hbo (hierna: de eerstegraads hbo-master) leidt op tot een eerstegraadsbevoegdheid voor het voortgezet onderwijs, en meer specifiek voor de bovenbouw van havo/vwo. Het betreft een masteropleiding die voortbouwt voort op de tweedegraads lerarenopleiding. De opleiding wordt vrijwel altijd in deeltijd gevolgd; het merendeel van de studenten studeert naast een baan als tweedegraads leraar. Doel van de opleiding is: het vakniveau verhogen en vakdidactiek bijbrengen voor de bovenbouw van havo/vwo. Dit gebeurt aan de hand van landelijke kennisbases die in de afgelopen jaren zijn ontwikkeld.

Aantal opleidingen en studenten

Op 1 oktober 2015 waren er 67 verschillende eerstegraads hbo-masters, verdeeld over 7 hogescholen.³ Tabellen 1a en 1b geven een overzicht van het aantal studenten dat instroomt en het aantal afgegeven diploma's.

Tabel 1a Instroom eerstegraads hbo-masters, in aantallen, 2010-2015

2010	2011	2012	2013	2014	2015
683	573	611	702	639	649

Bron: BRON HO, bewerkingen: Inspectie van het Onderwijs

Tabel 1b Aantal uitgereikte diploma's eerstegraads hbo-masters, 2010-2015

2010	2011	2012	2013
398	564	420	454

Bron: BRON HO, bewerkingen: Inspectie van het Onderwijs

Samenstelling studentenpopulatie

Omdat de opleiding specifiek is bedoeld voor tweedegraads leraren die hun eerstegraadsbevoegdheid willen behalen, is de studentenpopulatie wat betreft werkervaring vrij homogeen: de studenten hebben al (veel) onderwijservaring. Van de afgestudeerden die meededen aan ons onderzoek heeft 95 procent zelfstandig voor de klas gestaan in de drie jaar voorafgaand aan de opleiding. Driekwart van hen gaf al eerder les aan bovenbouwklassen van het havo en/of vwo, bijna 80 procent aan onderbouwklassen van het havo/vwo en 70 procent in het vmbo of mbo. Het merendeel van de studenten, ruim 70 procent, is ouder dan 30 jaar, zo blijkt uit landelijke cijfers.⁴

1.4

Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken gaan we achtereenvolgens in op de drie deelvragen van het onderzoek. Na een inleiding over de onderzoekszopzet en de aard van de opleiding worden respectievelijk behandeld: de aandacht van lerarenopleidingen voor vakinhoud en vakdidactiek, de aandacht voor pedagogisch-didactische vaardigheden, en de organisatorische kwaliteit van de opleiding volgens de afgestudeerden.⁵ Voor informatie over de onderzoekszopzet verwijzen we naar de

³ Bron: CROHO, bewerkingen: Inspectie van het Onderwijs.

⁴ Bron: bestand 1cijferHO, bewerking: Inspectie van het Onderwijs, over de periode 2011/2012-2014/2015. Het aandeel respondenten dat 30 jaar of ouder was ten tijde van het onderzoek ligt met 77 procent iets hoger, omdat het gaat om afgestudeerden is dat te verwachten. De responsgroep is daarmee representatief naar leeftijd.

⁵ Gezien de aard van de opleiding hebben we ervoor gekozen om in dit rapport te beginnen met de vakinhoud omdat die centraal staat. In het rapport over de ulo's te beginnen we met een hoofdstuk over pedagogisch-didactische

bijlage. Ter illustratie van onze bevindingen staan op verschillende plekken in de tekst kaders met citaten van afgestudeerden.

2 Vakkennis en -didactiek

2.1 Inleiding

Goede leraren hebben een gedegen kennis van hun vak. Daardoor zijn ze goed toegerust om hun vak uit te leggen en verbanden te leggen met andere vakken in het curriculum en de omringende wereld. Leraren die hun eigen vak goed beheersen zijn ook in staat om passende opdrachten te formuleren, problemen van leerlingen te monitoren en bruikbare feedback te geven. Vanuit die basis dragen goede leraren bij aan het curriculum van de hele school en doen ze onderzoek naar het onderwijs. De eerstegraads hbo-masters, die tweedegraads leraren inhoudelijk verder moeten brengen, zijn in de eerste plaats gericht op het versterken van deze vakinhoudelijke basis.

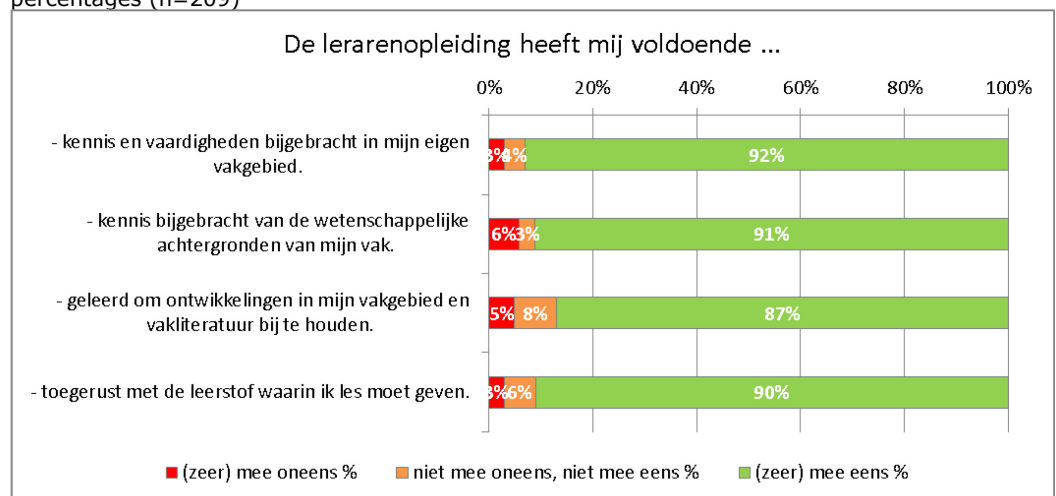
In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag of de eerstegraads hbo-masters volgens de afgestudeerden voldoende aandacht besteden aan vakkennis en vakdidactiek. Achtereenvolgens bespreken we de eigen vakinhoudelijke kennis en vaardigheden, vakdidactiek, de opbouw van het lesprogramma, het inzetten van vakkennis om verbindingen in de les te maken, en curriculumontwikkeling en schoolverbetering. Waar relevant benoemen we de verschillen tussen disciplines en studenten.

2.2 Eigen vakkennis en -vaardigheden

Positief over de kennis en vaardigheden in eigen vakgebied

Negen van de tien afgestudeerden zijn positief over de mate waarin de opleiding ze kennis en vaardigheden heeft bijgebracht in hun eigen vakgebied (figuur 2.2a). Bijna alle afgestudeerden vinden ook dat ze voldoende kennis hebben opgedaan over de wetenschappelijke achtergronden van hun vak en dat ze geleerd hebben de ontwikkelingen in hun vak bij te houden.

Figuur 2.2a Oordelen van afgestudeerden over opgedane vakkennis en -vaardigheden, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

Zeer veel afgestudeerden (88%) vinden ook dat zij door de opleiding voldoende zijn toegerust met de leerstof waarover ze les moeten geven. Opvallend is dat afgestudeerden die ouder zijn dan 30 jaar, positiever zijn over de vakkennis en -vaardigheden en het verwerven van de leerstof, dan afgestudeerden tussen de 25

en 30 jaar. We zien geen verschillen tussen afgestudeerden van verschillende disciplines of met verschillende achtergronden.

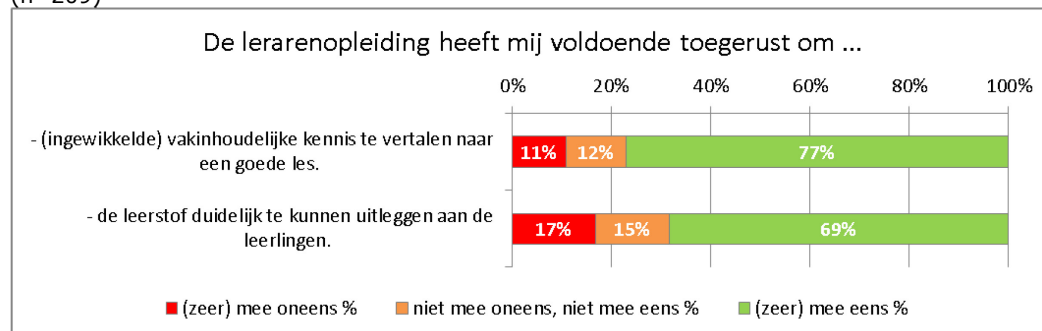
De afgestudeerden met wie we spraken herkennen dit positieve beeld en beamen dat de vak kennis veel en goede aandacht krijgt. Zij vinden de vakinhoud de kern van de opleiding. Dat laatste blijkt ook uit veel van de antwoorden op de open vragen.

2.3 Het eigen vak kunnen uitleggen

Vakdidactiek krijgt voldoende aandacht

Driekwart van de afgestudeerden vindt dat de opleiding hen voldoende heeft voorbereid om de vakinhoudelijke kennis te vertalen naar een goede les en 70 procent heeft voldoende geleerd om de leerstof uit te leggen (figuur 2.3a).

Figuur 2.3a Oordelen van afgestudeerden over aandacht voor vakdidactiek, in percentages (n=209)

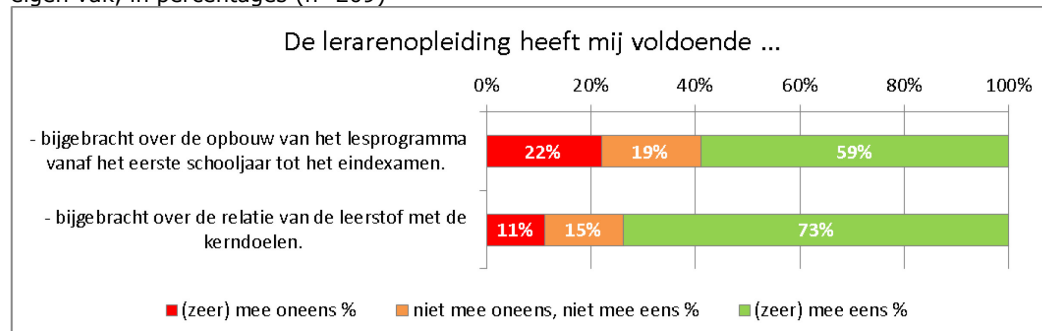
Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

2.4 De opbouw van het lesprogramma van het eigen vak

Meer aandacht voor leerlijnen wenselijk

Het is belangrijk dat leraren voldoende kennis hebben van leerlijnen en einddoelen, met andere woorden: dat ze weten hoe de leerstof die zij onderwijzen aansluit op wat leerlingen in eerdere jaren hebben geleerd of nog gaan leren. Bijna driekwart van de afgestudeerden zegt voldoende te hebben geleerd over de relatie van de leerstof met de kerndoelen (figuur 2.4a). Minder afgestudeerden (59%) vinden dat de opleiding hen voldoende heeft bijgebracht over de opbouw van het lesprogramma vanaf het eerste leerjaar tot het eindexamen. Ruim een vijfde zegt dat onvoldoende te hebben geleerd.

Figuur 2.4a Oordelen van afgestudeerden over de opbouw van het lesprogramma van het eigen vak, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

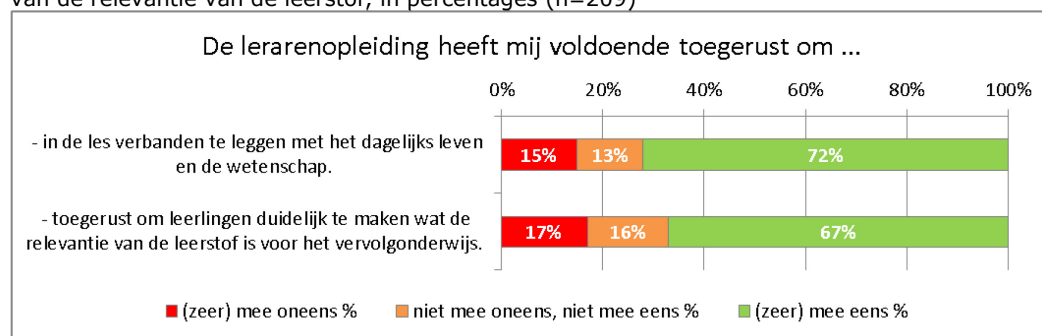
In het gesprek met afgestudeerden werd erop gewezen dat sommige opleidingen de studenten zelf de eindexamens laten maken; de aanwezigen vonden dit erg leerzaam. Ze hebben zo kennis opgedaan van de (school)leerstof en van het eindniveau waar de leerlingen naartoe werken.

2.5 Verbindingen leggen

Redelijk tevreden over het maken van verbindingen

Binnen het onderwijs is niet alleen aandacht voor de lesstof zelf van belang, maar ook voor het nut van die vakkennis. Een leraar moet de verbinding kunnen leggen tussen de vakkennis en de wereld om ons heen. 72 procent van de afgestudeerden vindt dat de opleiding ze hiertoe voldoende heeft toegerust (figuur 2.5a). Een iets kleiner deel, twee derde, zegt te hebben geleerd om leerlingen het verband te laten zien tussen de leerstof en het vervolgonderwijs.

Figuur 2.5a Oordelen van afgestudeerden over het leggen van verbanden en het verduidelijken van de relevantie van de leerstof, in percentages (n=209)

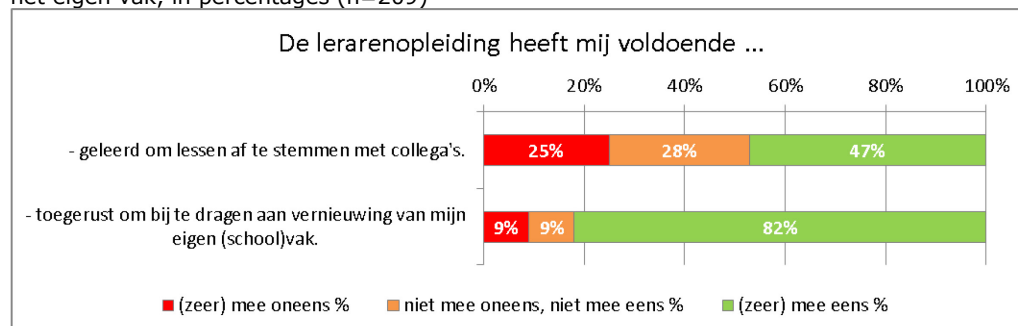
Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

2.6 Onderwijsverbetering en schoolontwikkeling

Positief over toerusting voor schoolvakvernieuwing

Veel afgestudeerden (82%) vinden dat ze vanuit hun vak voldoende zijn toegerust om bij te dragen aan de vernieuwing van het eigen schoolvak (figuur 2.6a).

Figuur 2.6a Oordelen van afgestudeerden over afstemming met collega's en vernieuwing van het eigen vak, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

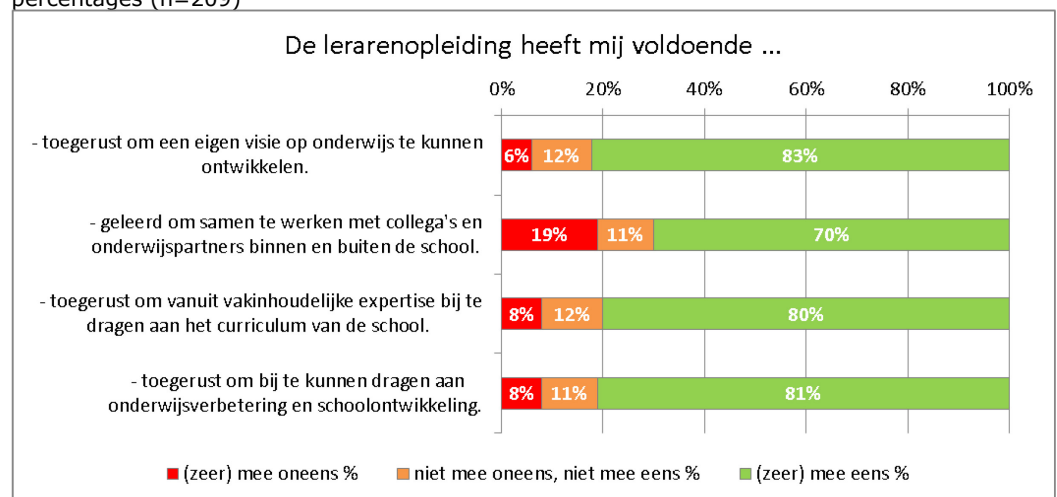
De vernieuwing van het vak gebeurt vanuit de vaksecties. Overleg met collega's is ook belangrijk voor de afstemming over lopend onderwijs. Daar voelen afgestudeerden zich veel minder op voorbereid: een kwart zegt dat ze tijdens de opleiding onvoldoende hebben geleerd om lessen met collega's af te stemmen,

minder dan de helft heeft dit wel geleerd. Een relatief groot deel geeft aan het niet eens en niet oneens met de stelling te zijn.

Positief over onderwijsverbetering en schoolontwikkeling

Als lid van een vaksectie moet een leraar vanuit vakinhoudelijke expertise ook kunnen bijdragen aan het curriculum van de hele school. Acht op de tien afgestudeerden vinden dat ze dit voldoende geleerd hebben (figuur 2.6b). Een vergelijkbaar deel vindt dat ze voldoende geleerd hebben om een visie op onderwijs te ontwikkelen en om bij te dragen aan onderwijsverbetering en schoolontwikkeling. Om dat te kunnen doen is het ook van belang dat leraren samenwerken met collega's en onderwijspartners. De voorbereiding daarop blijft wat achter: bijna een vijfde deel vindt dat dit onvoldoende aan bod komt.

Figuur 2.6b Oordelen van afgestudeerden over onderwijsverbetering en schoolontwikkeling, in percentages (n=209)

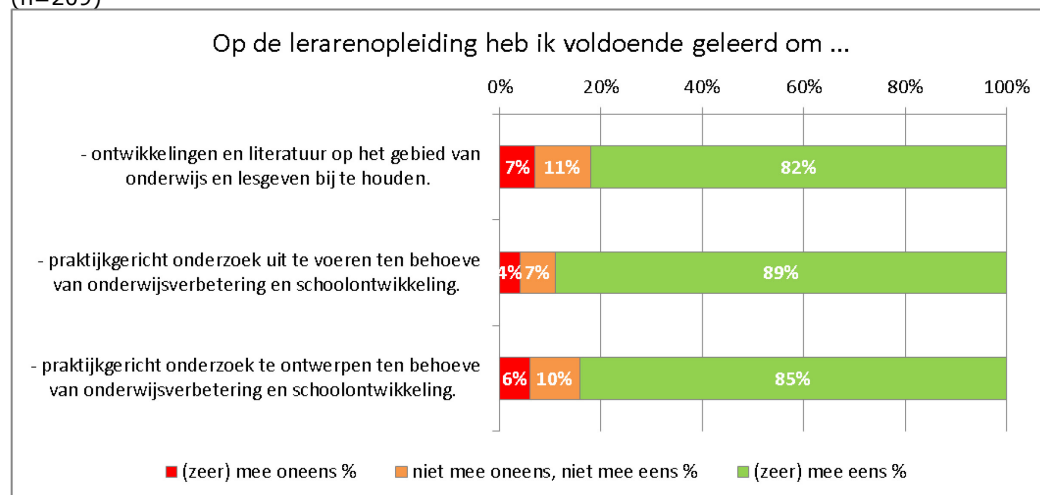
Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

Positief over praktijkonderzoek doen

Om goed onderwijs te kunnen (blijven) geven is nodig om bij te blijven. Dat betekent niet alleen: inhoudelijke kennis bijhouden van het vak dat gedoceerd wordt, maar ook: het volgen van ontwikkelingen op het gebied van onderwijs en lesgeven. Veel afgestudeerden (82%), zeggen dit te hebben geleerd (figuur 2.6c).

Om het onderwijs verder te verbeteren moeten leraren ook onderzoek kunnen doen naar aspecten van het onderwijs. De afgestudeerden zijn hier ronduit positief over: bijna negen op de tien hebben tijdens de opleiding voldoende geleerd om praktijkonderzoek te doen en te ontwerpen (figuur 2.6c).

Figuur 2.6c Oordelen van afgestudeerden over praktijkgericht onderzoek, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

Uit de accreditatierapporten van de afgelopen jaren bleek dat sommige visitatieteams de opleidingen aanbevelen om meer aandacht te besteden aan het doen van (praktijk)onderzoek. Het lijkt erop dat opleidingen die aanbeveling ter harte hebben genomen. Ook afgestudeerden met wie wij spraken waren enthousiast over dit aspect. Ze vonden het doen van onderzoek plezierig en leerzaam, en het bood bovendien ruimte voor verdieping en reflectie. Wel is er verbetering mogelijk in de organisatie en de begeleiding van het afstudeeronderzoek (zie 4.3).

"Het is leuk en inspirerend om zelf een onderwerp te kiezen en daarmee de diepte in te gaan."

2.7

Conclusies

Veel tevredenheid over meeste onderdelen vakkennis en vakdidactiek

In dit hoofdstuk stond de vraag centraal of de eerstegraads hbo-master volgens de afgestudeerden voldoende aandacht heeft besteed aan vakkennis en vakdidactiek. De afgestudeerden zijn tevreden tot zeer tevreden over de voorbereiding op onderwerpen die hiermee samenhangen, zoals de verdieping van de vakinhoud, het uitleggen van de leerstof en het leggen van verbanden. Ook vinden veel afgestudeerden dat ze voldoende hebben geleerd om bij te dragen aan curriculumontwikkeling en schoolverbetering en zijn zij uitermate tevreden over het onderdeel praktijkonderzoek. We zien daarbij niet of nauwelijks verschillen tussen afgestudeerden van verschillende disciplines of met verschillende achtergronden.

Weinig aandacht voor opbouw vak en afstemming met collega's

De afgestudeerden zijn dus in het algemeen zeer positief over de aandacht voor vakkennis en vakdidactiek. Twee onderwerpen blijven iets achter. In de eerste plaats is dat de voorbereiding op samenwerking met collega's en onderwijspartners. Relatief weinig afgestudeerden (minder dan de helft) voelen zich voldoende voorbereid op het afstemmen van lessen met collega's; een vijfde deel vindt dat samenwerking met collega's en onderwijspartners onvoldoende aan bod is gekomen. Ook is er volgens een deel van de afgestudeerden te weinig aandacht voor leerlijnen: ruim een vijfde vindt dat de opleiding hen onvoldoende heeft bijgebracht

over de opbouw van het lesprogramma vanaf het eerste leerjaar tot het eindexamen. Voor beide onderwerpen geldt volgens onze gesprekspartners dat ze deel uitmaken van het curriculum van de tweedegraads opleiding en daarom binnen de eerstegraads opleiding weinig aandacht krijgen. We tekenen daarbij aan dat de tevredenheid over leerlijnen ook in de tweedegraads opleidingen achterblijft.⁶ Dit is daarom wel een onderwerp dat aandacht behoeft.

⁶ Inspectie van het Onderwijs, 2015b.

3 Pedagogisch-didactische vaardigheden

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we na of afgestudeerden van de eerstegraads hbo-masters tevreden zijn over de mate waarin pedagogische en didactische vaardigheden tijdens hun opleiding aan bod kwamen. Achtereenvolgens komen aan de orde: de voorbereiding op het werkveld, de theoretische onderwijskundige basis, het voorbereiden en geven van de les zelf, de persoonlijke aandacht voor leerlingen, en differentiatie en maatwerk.

Pedagogisch-didactische vaardigheden vormen de basis van het leraarschap. Het gaat er bijvoorbeeld om dat leraren in staat zijn een les vorm te geven, dat ze hun leerlingen persoonlijke aandacht geven en dat ze maatwerk bieden. Dergelijke vaardigheden hebben – naast vakkennis en vakdidactiek – een plek in de eindkwalificaties van de eerstegraads hbo-master, waar de vragenlijst voor dit onderzoek op gebaseerd is. Omdat studenten aan de eerstegraads hbo-master doorgaans al werkzaam zijn als leraar, hebben ze voorafgaand aan hun opleiding al veel pedagogisch-didactische vaardigheden opgedaan. Daarom ligt het zwaartepunt van de opleiding hier niet. Uit ons onderzoek onder afgestudeerden van tweedegraads opleidingen weten we dat veel inderdaad eerder aan bod is gekomen, maar ook dat de tevredenheid over de voorbereiding van de bachelor op sommige onderwerpen achterblijft. We gaan daar in de conclusies nader op in.

3.2 De voorbereiding op het werkveld

Tevreden over voorbereiding op bovenbouw havo/vwo

Over de voorbereiding op een baan in de bovenbouw van havo/vwo zijn de afgestudeerden tevreden. Meer dan 80 procent geeft aan dat de lerarenopleiding hen hierop voldoende heeft voorbereid, terwijl 8 procent de voorbereiding onvoldoende vindt.⁷

Behoefte aan pedagogisch-didactische kennis en vaardigheden

Uit de antwoorden op open vragen blijkt dat een aantal afgestudeerden wel behoefte heeft aan verdieping of uitbreiding van pedagogisch-didactische kennis en vaardigheden. Ruim een vijfde deel van de (170) antwoorden op de open vraag 'Wat zou de lerarenopleiding die u hebt gevolgd moeten verbeteren?' heeft betrekking op pedagogische en algemeen didactische onderwerpen. In de meeste gevallen gaat het daarbij om onderwerpen die gemist worden. Bijvoorbeeld: 'meer aandacht voor de vernieuwingen binnen het onderwijs en meer aandacht voor leerproblemen', 'meer ingaan op orde houden, motivatie, hoe om te gaan met leerlingen met een stoornis, omgaan met hoogbegaafden, hoe signaleer ik een leerprobleem etc.?' of kortweg 'meer aandacht voor pedagogische en didactische vaardigheden en kennis'.

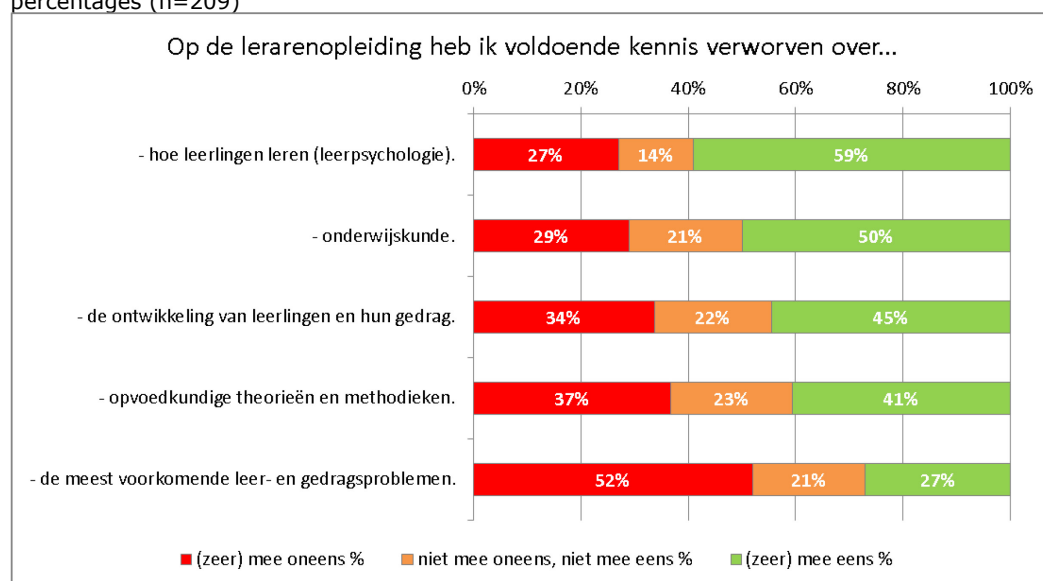
⁷ In de vragenlijst werd ook gevraagd naar de voorbereiding op het lesgeven in andere onderwijstypen waar je met een eerstegraadsbevoegdheid terecht kunt komen (bijvoorbeeld de onderbouw van het voortgezet onderwijs of het mbo). Naar aanleiding van de gesprekken hebben we ervoor gekozen om deze informatie niet op te nemen, aangezien de genoemde onderwijstypen een duidelijke plek hebben in de tweedegraads opleiding. Studenten van de eerstegraads hbo-masters hebben eerder een tweedegraadsbevoegdheid gehaald. In het deel over de ulo's hebben we wel informatie hierover opgenomen, omdat deze opleiding bedoeld is voor studenten die over het algemeen nog geen lerarenopleiding achter de rug hebben.

3.3 Theoretische basis

Theoretische basis hoort in bachelor thuis

Veel afgestudeerden geven aan dat zij tijdens hun opleiding niet voldoende theoretische kennis hebben verworven over het lesgeven. Het gaat dan om onderwerpen als onderwijskunde, de ontwikkeling van leerlingen en hun gedrag, en opvoedkunde (figuur 3.3a). Vooral kennis over de meest voorkomende leer- en gedragsproblemen is te weinig aan bod gekomen, zo zegt de helft van de afgestudeerden.

Figuur 3.3a Oordelen van afgestudeerden over de theoretische basis van het lesgeven, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

In het gesprek gaven afgestudeerden aan dat dergelijke onderwijskundige kennis wel belangrijk is, maar eigenlijk al in de tweedegraads opleiding moet zijn behandeld. Dat is ook de opvatting van de opleidingen zelf: dergelijke vakken worden bewust niet gegeven omdat de theorie bekend mag worden verondersteld.

3.4 De les zelf

Tevredenheid over de meeste didactische vaardigheden

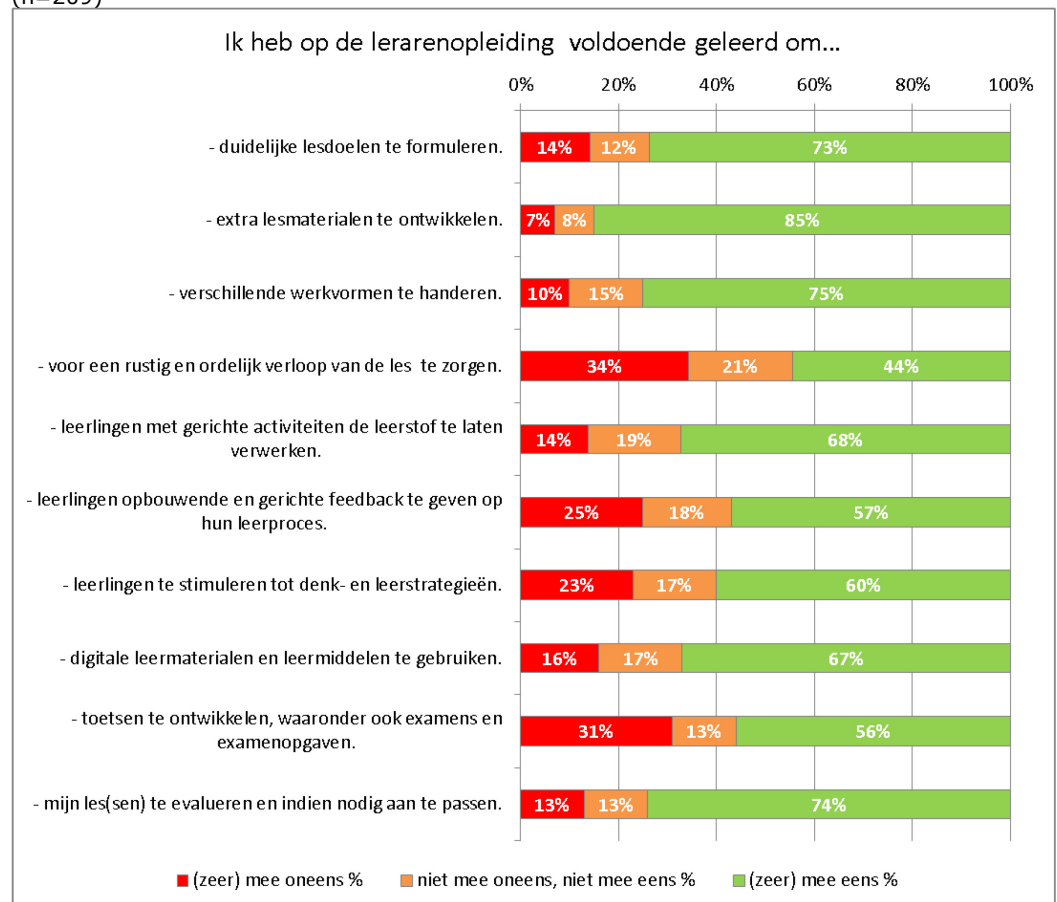
De reacties op de vragen over algemeen didactische vaardigheden zijn veelal positief. De meeste afgestudeerden (driekwart of meer) vinden dat zij tijdens de opleiding voldoende hebben geleerd om lesdoelen duidelijk te formuleren, extra lesmaterialen te ontwikkelen en verschillende werkvormen te hanteren (figuur 3.4a). Ook vindt het merendeel dat zij voldoende hebben geleerd om leerlingen met gerichte activiteiten de leerstof te laten verwerken, om digitale leermiddelen te gebruiken en om de les(sen) te evalueren en, indien nodig, aan te passen. Dit geldt voor twee derde tot driekwart van de afgestudeerden. De afgestudeerden met wie wij spraken herkenden dit positieve beeld.

Meer aandacht voor toetsvaardigheden gewenst

De tevredenheid blijft achter bij de onderwerpen 'leerlingen stimuleren tot denk- en leerstrategieën' en 'leerlingen feedback geven'. Ongeveer een kwart van de afgestudeerden vindt dat zij dit onvoldoende hebben geleerd. Nog iets meer afgestudeerden – bijna een derde – vinden dat zij onvoldoende hebben geleerd om

toetsen te ontwikkelen, waaronder ook examens en examenopdrachten. Het ontwikkelen van toetsen en examens is een belangrijke vaardigheid die volgens onze gesprekspartners zeker aan bod zou moeten komen, toegespitst op de bovenbouw.

Figuur 3.4a Oordelen van afgestudeerden over voorbereiding op de les zelf, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

Bachelorvaardigheden verder ontwikkelen in intervisie

Ruim een derde van de afgestudeerden zegt tijdens de opleiding niet voldoende te hebben geleerd om te zorgen voor een rustig en ordelijk verloop van de les. Minder dan de helft is hier wel tevreden over. Tijdens het gesprek nuanceerden de afgestudeerden dit oordeel. Net als de opleidingen zelf vinden zij dat dit onderwerp niet thuishoort in een eerstegraads opleiding, maar al tijdens de tweedegraads opleiding aan bod moet komen. Wel is er soms nog behoefte aan individuele coaching op dit punt.

3.5 Persoonlijke aandacht voor leerlingen

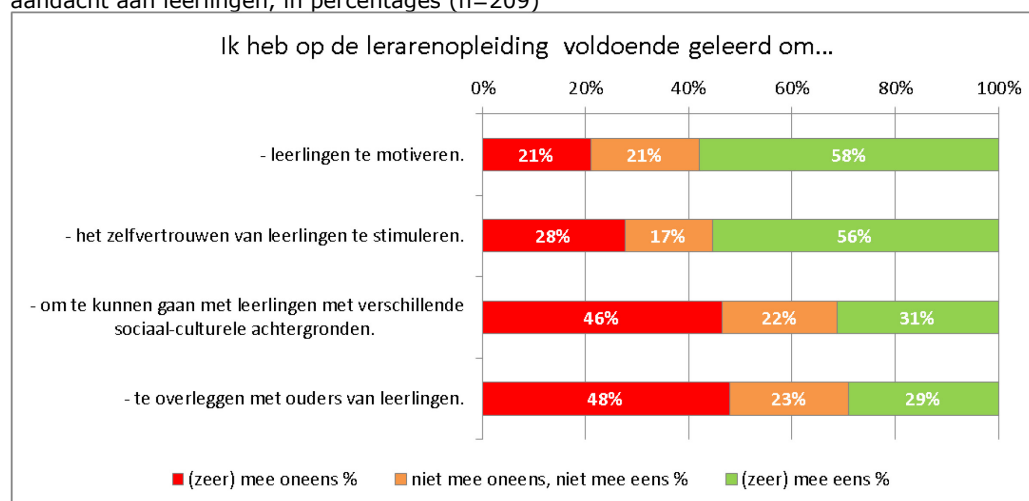
Weinig aandacht voor relationele en pedagogische aspecten

Afgestudeerden vinden dat zij onvoldoende zijn voorbereid op veel relationele of pedagogische vaardigheden. Veel van dit soort onderwerpen zijn ook al tijdens de tweedegraads opleiding aan bod gekomen, het is dus de vraag wat in dit opzicht verwacht mag worden van de eerstegraads opleiding. De meningen hierover verschillen: uit de open vragen blijkt dat een aantal afgestudeerden graag meer aandacht voor pedagogische onderwerpen had gezien (zie ook paragraaf 3.2).

Een relatief groot deel van de afgestudeerden – respectievelijk 21 en 28 procent – zegt onvoldoende te hebben geleerd om leerlingen te motiveren of hun zelfvertrouwen te stimuleren (figuur 3.5a). Opvallend is dat bijna de helft zich door de opleiding te weinig voorbereid voelt om met sociaal-culturele verschillen tussen leerlingen om te gaan. De afgestudeerden met wie wij spraken vonden het wenselijk dat hier in de eerstegraads opleiding aandacht aan wordt besteed, bijvoorbeeld in opdrachten, het portfolio of het assessment.

Op het overleggen met ouders voelt eveneens bijna de helft van de afgestudeerden zich door de opleiding onvoldoende voorbereid. Veel leraren worstelen met dit onderwerp, waarvan vaak wordt gezegd dat dat pas ná de bacheloropleiding, in de praktijk van de school, goed geleerd kan worden.⁸

Figuur 3.5a Oordelen van afgestudeerden over voorbereiding op het geven van persoonlijke aandacht aan leerlingen, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

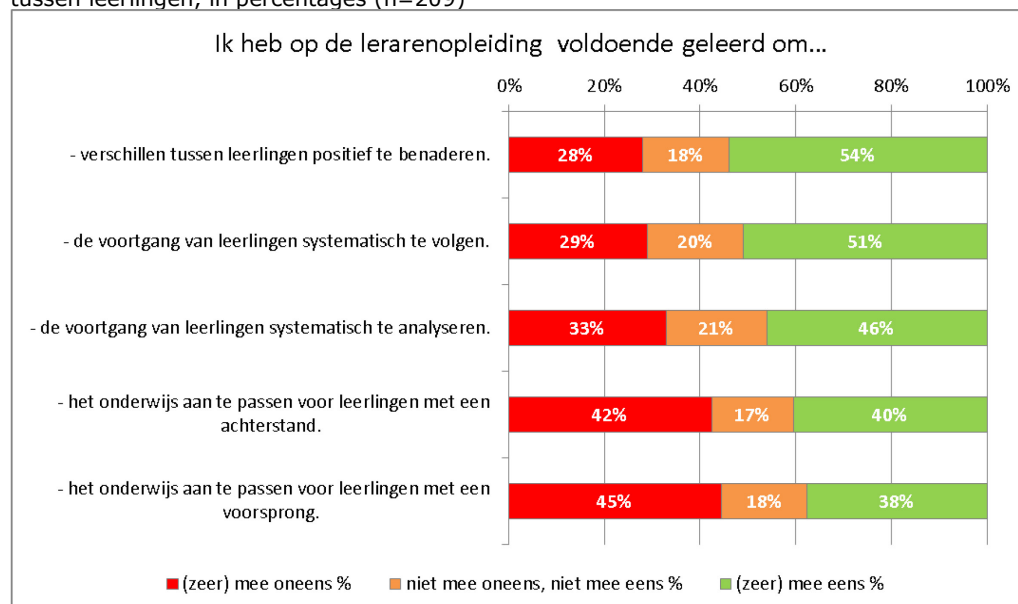
3.6 Differentiatie en maatwerk

Behoefte aan voorbereiding op differentiatievaardigheden

Relatief veel afgestudeerden (bijna een derde) vinden dat zij tijdens hun opleiding onvoldoende hebben geleerd om verschillen tussen leerlingen positief te benaderen en om de voortgang van leerlingen systematisch te volgen en analyseren (figuur 3.6a). Ruim vier op de tien zeggen zelfs onvoldoende te hebben geleerd om in te spelen op leerlingen met een voorsprong of achterstand. In antwoord op de vraag 'wat zou de lerarenopleiding die u hebt gevolgd moeten verbeteren?' wordt aandacht voor differentiatie regelmatig als aandachtspunt genoemd.

⁸ Inspectie van het Onderwijs, 2015b

Figuur 3.6a Oordelen van afgestudeerden over voorbereiding op het omgaan met verschillen tussen leerlingen, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

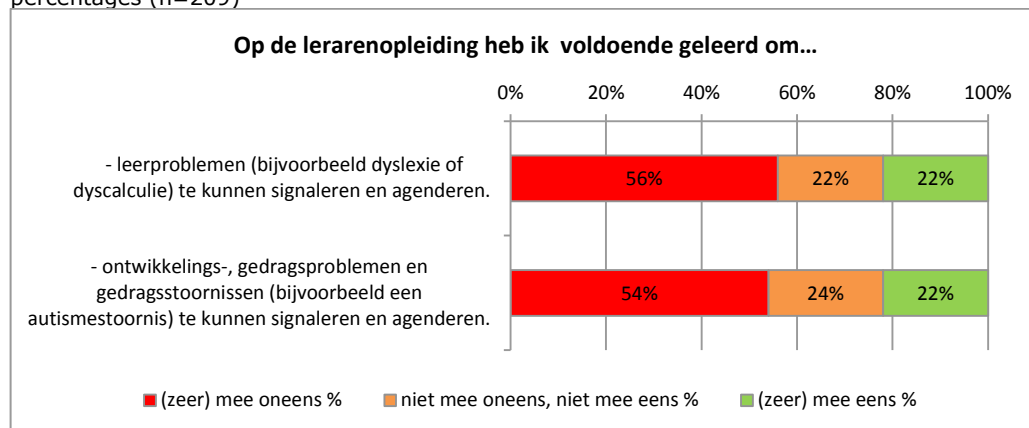
Tijdens de gesprekken bevestigden zowel afgestudeerden als opleidingen dat er weinig aandacht is voor deze aspecten. Ook dit is een onderwerp dat volgens de betrokkenen meer thuishoort in de tweedegraads opleiding. Toch hebben sommigen afgestudeerden met wie wij spraken daar wel behoefte aan. Zo is het bijvoorbeeld nodig om iets te weten over hoogbegaafdheid. De eerstegraads opleiding zou kennis en vaardigheden op dit gebied moeten aanbieden, maar dan 'op maat', bijvoorbeeld in de vorm van een keuzevak.

"Het is alweer twintig jaar geleden dat ik de tweedegraads opleiding heb gevolgd. In die tijd hebben de ontwikkelingen en de wetenschap niet stilgestaan. Zo'n masteropleiding zou idealiter een goede gelegenheid moeten zijn om ook in onderwijskundig opzicht bij te leren."

Weinig aandacht voor maatwerk

Met de invoering van passend onderwijs is het nog belangrijker dat (aanstaande) leraren goed leren omgaan met leerlingen met leer- of gedragsproblemen. Een ruime helft van de afgestudeerden zegt tijdens de opleiding niet voldoende geleerd te hebben om deze problemen te signaleren en agenderen, slechts een vijfde deel vindt van wel (figuur 3.6b). In paragraaf 3.3 bleek al dat ook theoretische kennis over leer- en gedragsproblemen niet of beperkt aan bod komt.

Figuur 3.6b Oordelen van afgestudeerden over voorbereiding op maatwerk bieden, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

Bij het onderwerp 'maatwerk', zoals gepresenteerd in tabel 3.6b, zien we dat de oordelen per hogeschool verschillend uitvallen. Ook zijn afgestudeerden van opleidingen in de talen positiever over maatwerk-vaardigheden dan afgestudeerden van maatschappijopleidingen. In het oordeel over de theoretische kennis zien we dit verschil niet terug.

Tijdens de gesprekken liepen de meningen over het belang van dit onderwerp uiteen. Veel afgestudeerden vinden ook dit onderwerp veel beter passen in de tweedegraads opleiding. Andere vinden het juist belangrijk dat je ook tijdens de eerstegraads opleiding leert om aandacht te geven aan kwetsbare jongeren. Wellicht is het mogelijk om onderdelen van de master Special Educational Needs (SEN) als keuzemodule op te nemen in de eerstegraads opleiding, zo werd geopperd.

3.7

Conclusies

Tevredenheid over aandacht voor didactische vaardigheden

In dit hoofdstuk stond de vraag centraal of de eerstegraads hbo-master volgens de afgestudeerden voldoende aandacht heeft besteed aan pedagogisch-didactische vaardigheden. Ruim acht op de tien afgestudeerden voelen zich voldoende voorbereid op het lesgeven in de bovenbouw van havo/vwo. Het maakt voor dit oordeel niet uit of zij ten tijde van het onderzoek al dan niet lesgeven in de bovenbouw. Uit onderliggende vragen blijkt dat afgestudeerden vooral tevreden zijn over de aandacht voor didactische vaardigheden. Het merendeel geeft aan voldoende te hebben geleerd om bijvoorbeeld duidelijke lesdoelen te formuleren, extra lesmateriaal te ontwikkelen, verschillende werkvormen te hanteren en de les te evalueren.

Opleiding bouwt voort op tweedegraads opleiding

Hoewel de algemene pedagogisch-didactische vaardigheden zijn opgenomen in de eindkwalificaties van de eerstegraads hbo-master, bouwt de opleiding in de praktijk grotendeels voort op vaardigheden die zijn opgedaan in de tweedegraads bacheloropleiding. Studenten hebben hun tweedegraadsbevoegdheid immers al. Uit de reacties op de vragenlijst en uit de gesprekken blijkt dan ook dat de opleiding veel van de pedagogisch-didactische onderwerpen niet aanbiedt. In een aantal gevallen wordt dat – met verwijzing naar de bacheloropleiding – terecht gevonden door de afgestudeerden met wie wij spraken. Toch heeft een aantal afgestudeerden

behoefte aan verdieping of uitbreiding van pedagogisch-didactische kennis en vaardigheden, zo blijkt uit gesprekken en uit de antwoorden op open vragen.

Behoefte aan individuele coaching

Veel afgestudeerden zeggen tijdens de eerstegraads hbo-master niet voldoende theoretische kennis te hebben verworven over het lesgeven. Ook voelen ze zich relatief weinig voorbereid op het zorgen voor een rustig en ordelijk verloop in de les. Over deze onderwerpen zeggen betrokkenen echter dat ze in de tweedegraads opleiding thuishoren: het gaat hier om bachelorkennis en -vaardigheden. Wel is er soms nog behoefte aan individuele coaching. In ons rapport 'Beginnende leraren kijken terug, deel 2' (Inspectie van het Onderwijs, 2015b) concludeerden we dat de theoretische basis over het lesgeven in de tweedegraads opleiding steviger zou mogen zijn. Ook zagen we dat klassenmanagement essentieel is, een voorwaarde om goed les te kunnen geven. De tevredenheid van afgestudeerden over de aandacht hiervoor in de bachelor is redelijk.

Meer aandacht gewenst voor toetsing en sociaal-culturele achtergronden

Tegelijkertijd hebben relatief veel afgestudeerden tijdens de opleiding onvoldoende geleerd om toetsen en examenopgaven te ontwikkelen. Ook voor dit onderwerp geldt dat de basis moet worden gelegd in de tweedegraads opleiding. Het is echter wel een vaardigheid die opnieuw aan bod moet komen, nu gericht op het eerstegraads gebied. Wellicht is ook theoretische basiskennis over toetsing voor sommige studenten gewenst. De voorkennis van studenten zal verschillen; daar komt bij dat aandacht voor toetsing in de tweedegraads opleidingen door ruim een kwart van de (tweedegraads) afgestudeerden ontoereikend werd genoemd (Inspectie van het Onderwijs, 2015b). Datzelfde geldt voor het omgaan met leerlingen met verschillende sociaal-culturele achtergronden. Bijna de helft van de eerstegraads afgestudeerden heeft dit niet voldoende geleerd binnen de opleiding, en ook in de tweedegraads opleiding blijft de aandacht hiervoor achter (Inspectie van het Onderwijs, 2015b). Tijdens het gesprek gaven afgestudeerden aan hier ook in de eerstegraads opleiding behoefte aan te hebben.

Differentiëren en maatwerk bieden

Volgens de afgestudeerden komen vooral relationele of pedagogische aspecten tijdens de opleiding weinig aan bod. Ook de aandacht voor differentiatie en maatwerk blijft achter. Zo voelt een groot deel van de afgestudeerden zich door de opleiding niet voldoende voorbereid om het onderwijs aan te passen aan leerlingen met een achterstand of een voorsprong. Dat is een gemiste kans, zeker omdat differentiatievaardigheden zich goed laten koppelen aan vakdidactiek. Volgens vertegenwoordigers van de opleidingen horen differentiatievaardigheden vooral in de tweedegraads opleiding thuis. Uit onderzoek onder afgestudeerden van tweedegraads opleidingen blijkt echter dat ook zij zich onvoldoende voorbereid voelen op differentiatievaardigheden (Inspectie van het Onderwijs, 2015b). Voor het signaleren en agenderen van leer- en gedragsproblemen geldt iets dergelijks. Ook dat is een onderwerp waar leraren in de praktijk tegenaan kunnen lopen en waarop tweedegraads afgestudeerden zich te weinig voorbereid voelen (Inspectie van het Onderwijs, 2015b). We komen hier in hoofdstuk 5 op terug.

4 De opleiding

4.1 Inleiding

Een goede voorbereiding op het vak van leraar vraagt een goede opleiding. Aan de afgestudeerden zijn daarom ook vragen gesteld over aspecten van de opleiding zelf, zoals de docenten, de stage, de stagebegeleiding en de toetsing. Is de opleiding volgens afgestudeerden van voldoende kwaliteit om studenten in staat te stellen de vereiste bekwaamheden te ontwikkelen? In dit hoofdstuk gaan we in op het niveau, de docenten en de praktijkgerichtheid van de opleiding.

4.2 Overkoepelend oordeel

Vier vijfde is tevreden over de opleiding

Op de vraag of ze de opleiding die ze zelf gevolgd hebben aan anderen zouden aanraden, antwoordt vier vijfde van de afgestudeerden positief. In ons onderzoek onder afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleiding (Inspectie van het Onderwijs, 2015b) lag de tevredenheid iets lager: daar zou driekwart de eigen opleiding aanraden aan anderen. Dit is in lijn met de resultaten van de hbo-monitor, waar we ook een iets hogere tevredenheid zien ten aanzien van de hbo-masters dan van de tweedegraads opleidingen. Van de afgestudeerden van hbo-masters zou 70 procent de eigen opleiding aanraden aan anderen, 85 procent zou dezelfde opleiding opnieuw kiezen aan dezelfde instelling. Bij de tweedegraads afgestudeerden is dat respectievelijk 61 procent (aanraden) en 74 procent (zelf opnieuw kiezen aan dezelfde instelling).

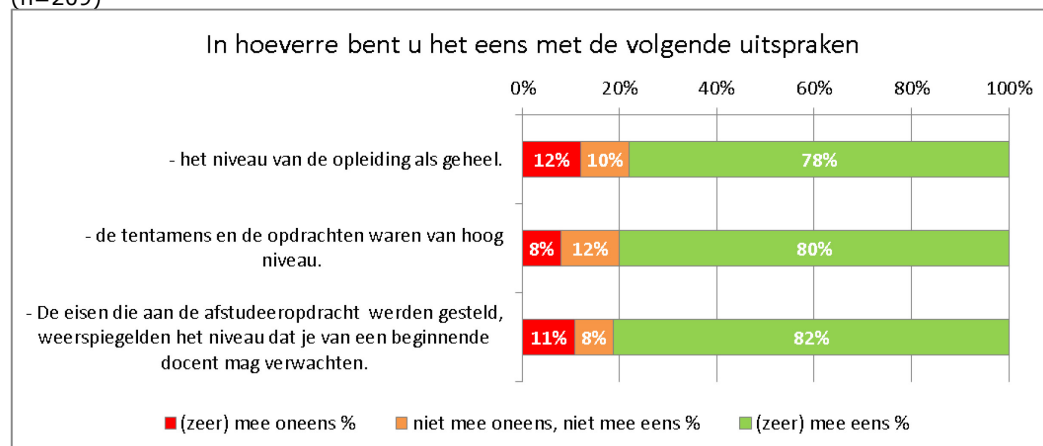
Zowel afgestudeerden als vertegenwoordigers van de opleidingen noemen vakkennis en -didactiek de kern van de eerstegraads hbo-master. Een groot deel van het curriculum is gebaseerd op de landelijke kennisbasis van het betreffende vak. Als we afgaan op de oordelen over vakkennis en -didactiek zijn afgestudeerden tevreden over hun opleiding (zie hoofdstuk 2). Ook in de open vragen worden vakkennis en vakdidactiek veel genoemd in positieve zin: op de vraag 'Wat deed de lerarenopleiding die u hebt gevolgd goed?' noemt 40 procent van de invullers onderwerpen die hiermee te maken hebben. De positieve oordelen geven een landelijk beeld, aan de hand van onze gegevens kunnen we niet zien in welke mate de tevredenheid afhangt van de opleiding zelf of van de instelling waaraan de opleiding is gevolgd.

4.3 Niveau van de opleiding

Groot deel van afgestudeerden tevreden

Vier vijfde van de afgestudeerden is tevreden over het niveau van de opleiding als geheel, van de toetsen en van de afstudeeropdracht (figuur 4.3a).

Figuur 4.3a Oordelen van afgestudeerden over het niveau van de opleiding, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

De positieve beoordeling van het niveau van de opleiding zien we weerspiegeld in de antwoorden op de open vragen. Op de vraag 'Wat deed de opleiding die u hebt gevolgd goed?' had ongeveer 10 procent van de antwoorden betrekking op het niveau van de opleiding. Er waren positieve opmerkingen over bijvoorbeeld de opleiding als geheel, de opdrachten, de lessen en de vakinhoud. Een enkeling noemt de samenwerking tussen opleiding en universiteit als positief aspect, bijvoorbeeld wanneer docenten vanuit de universiteit colleges komen geven of studenten een 'wetenschappelijke stage' volgen aan de universiteit.

Aandacht voor afstudeeronderzoek en samenhang binnen het portfolio

Uit de open vragen en het gesprek met afgestudeerden komen ook verbeterpunten naar voren. In de antwoorden op open vragen uiten afgestudeerden kritiek op het afstudeeronderzoek. Het gaat dan om onduidelijkheid over de eisen die daaraan gesteld worden, inconsistenties, kritiek op de voorbereiding op het onderzoek en kritiek op de begeleiding.

Wat zou de opleiding moeten verbeteren?

"De een-op-eenbegeleiding van studenten tijdens hun onderzoek. De eerste begeleidende docent had duidelijk het niveau niet om dit goed te kunnen doen, de tweede wel. Ook haar enthousiasme werkte aanstekelijk waardoor je er zelf meer in wilde stoppen en goed wilde presteren."

Uit het gesprek met afgestudeerden blijkt dat de ervaringen wisselend zijn. De criteria voor beoordeling van opdrachten, portfolio en de onderzoeksopdracht waren niet altijd duidelijk. Over de begeleiding van de onderzoeksopdracht lopen de meningen sterk uiteen: sommigen zijn daar erg tevreden over, anderen juist helemaal niet. Tot slot vinden sommigen dat er meer aandacht moet zijn voor de samenhang van onderdelen binnen het portfolio. Belangrijk is dat een portfolio geen product is van samengeraapte ervaringen maar een zinvol geheel, gericht op het behalen van de verschillende competenties.

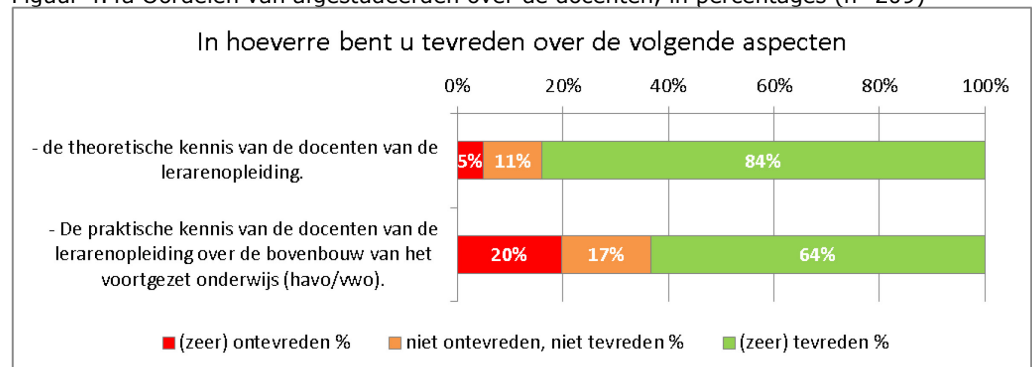
4.4

Docenten

Tevredenheid over theoretische kennis van docenten

Het merendeel van de afgestudeerden is tevreden over de docenten van de opleiding (figuur 4.4a). De praktische kennis van lerarenopleiders over de bovenbouw van havo/vwo wordt wel minder gewaardeerd dan hun theoretische kennis. Een vijfde deel van de afgestudeerden is niet tevreden over de praktische kennis van hun docenten, twee derde deel wel. Een veel groter deel (84%) is tevreden over de theoretische kennis van hun docenten.

Figuur 4.4a Oordelen van afgestudeerden over de docenten, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

Het positieve oordeel over de theoretische kennis van docenten wordt weerspiegeld in de antwoorden op de open vragen. Op de vraag wat de opleiding volgens de afgestudeerden goed heeft gedaan, staat de kwaliteit van de docenten in de top 3 van meest genoemde categorieën. Ook tijdens het gesprek gaven de afgestudeerden aan enthousiast te zijn over hun docenten. Ze roemden hun persoonlijke, enthousiasmerende en vakinhoudelijk goede lessen en begeleiding. Toch zijn er ook afgestudeerden die in de open vragen juist kritiek uiten op de lerarenopleiders. Er zijn blijkbaar grote verschillen en de inbreng van de docent wordt cruciaal gevonden.

Verbinding tussen theorie en praktijk wezenlijk element van de opleiding

Tijdens het gesprek gaven sommige afgestudeerden aan zeer tevreden te zijn over de verbinding die tijdens de opleiding voortdurend werd gelegd tussen de theorie en de praktijk. Studenten moesten die verbinding zelf leggen en werden daar dan op beoordeeld. Anderen hebben dit juist gemist. Alle aanwezigen noemden dit een wezenlijk element van een goede opleiding.

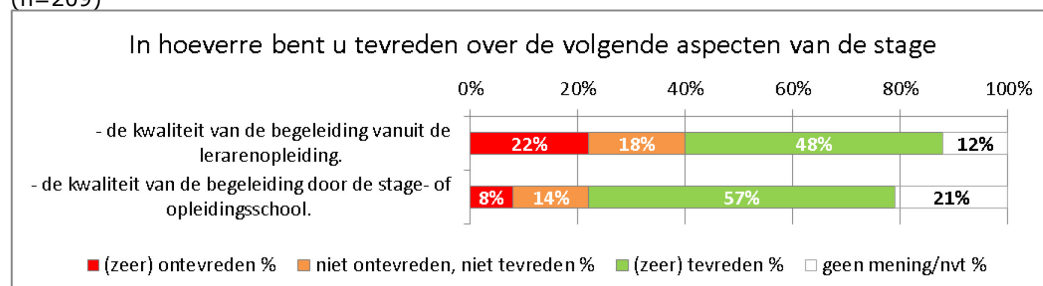
4.5

De praktijkgerichtheid

Tevredener over begeleiding vanuit school dan vanuit opleiding

Studenten leren hun nieuw verworven kennis en vaardigheden toe te passen in de praktijk door middel van opdrachten. Volgens 71 procent van de afgestudeerden hadden de toetsen en opdrachten een duidelijke relatie met de beroepssituatie; 12 procent is het daar niet mee eens (niet opgenomen in figuur 4.5a). We vroegen de afgestudeerden ook naar de tevredenheid over de kwaliteit van de begeleiding tijdens de stage. Een deel van de afgestudeerden gaf aan dat dit niet van toepassing was op hun situatie (figuur 4.5a). De tevredenheid van de overige afgestudeerden over de begeleiding van de stage vanuit de opleiding is betrekkelijk laag: een vijfde deel is daar ontevreden over (figuur 4.5a). Het oordeel over de begeleiding vanuit de school zelf valt positiever uit.

Figuur 4.5a Oordeel van afgestudeerden over de begeleiding van de stage, in percentages (n=209)

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2016

In een aantal accreditatierapporten werd opgemerkt dat de opleidingen meer sturing zouden moeten hebben op de praktijkcomponent van de opleiding. Sommige visitatieteams bevelen aan dat de opleiding, de student en de werkgever/school een tripartite overeenkomst afsluiten over de begeleiding op de school.

4.6

Conclusies

Totaaloordeel positief, praktijkgerichtheid kan beter

Over de opleiding in zijn geheel zijn veruit de meeste afgestudeerden positief. Acht van de tien afgestudeerden zouden hun opleiding aan anderen aanraden. Eveneens 80 procent vindt dat de opleiding voldoende voorbereiding biedt op het lesgeven in de bovenbouw van havo/vwo. Ook over het niveau van de opleiding als geheel, van de toetsen en van de afstudeeropdracht is vier vijfde deel van de afgestudeerden tevreden. We zien dit beeld weerspiegeld in een positief oordeel over de docenten, en dan vooral over hun kennis van het vakgebied. De tevredenheid over de praktijkgerichtheid van de opleiding blijft daarbij achter. Dat geldt vooral voor de praktische kennis van docenten over de bovenbouw en – in sterkere mate – voor de begeleiding van de stage vanuit de opleiding. Over de relatie tussen de opdrachten en de praktijk zijn de meeste afgestudeerden wel tevreden.

5 Conclusies

5.1 Conclusies

In dit hoofdstuk komen we terug op de onderzoeksvraag: 'Hoe beoordelen afgestudeerden van eerstegraads lerarenopleidingen in het hbo hun opleiding, in het bijzonder ten aanzien van het niveau van vakkennis en de voorbereiding op de praktijk (pedagogisch-didactische vaardigheden)?'. De eerstegraads lerarenopleidingen in het hbo doen het in grote lijnen goed, zo kan op basis van de resultaten van dit onderzoek worden gesteld. Acht van de tien afgestudeerden zouden de opleiding aan anderen aanraden. Over de meeste onderdelen van de opleiding zijn zij tevreden tot zeer tevreden. Onderdelen waar afgestudeerden minder tevreden over zijn, horen volgens betrokkenen niet altijd in een eerstegraads opleiding thuis omdat ze in de tweedegraads opleiding al voldoende aan bod zijn gekomen. Het gaat dan vooral om pedagogische en algemeen didactische kennis en vaardigheden. Er zijn wel enkele verbeterpunten, bijvoorbeeld als het gaat om het maken van toetsen, het inspelen op verschillen en het omgaan met leerlingen met verschillende sociaal-culturele achtergronden. In deze paragraaf zetten we de belangrijkste conclusies op een rij.

Positief over vakkennis en vakdidactiek

Vakkennis en vakdidactiek worden zowel door de opleidingen zelf als door de afgestudeerden die wij spraken, gezien als de kern van de eerstegraads opleiding in het hbo. Op dit punt zien we veel tevredenheid bij afgestudeerden: vrijwel iedereen is hier positief over. Ook vinden veel afgestudeerden dat zij voldoende hebben geleerd om bij te dragen aan het verbeteren van het curriculum en om praktijkonderzoek te doen. Acht op de tien afgestudeerden voelen zich dan ook voldoende voorbereid op het lesgeven in de bovenbouw van havo/vwo.

Verbeterpunten: toetsen maken en inspelen op verschillen

Opleidingen mogen meer aandacht besteden aan het ontwikkelen van toetsen en examenopgaven: relatief veel afgestudeerden vinden dat zij daarover te weinig hebben geleerd. Daarnaast voelt een groot deel van de afgestudeerden zich door de opleiding niet voldoende voorbereid om het onderwijs aan te passen aan leerlingen met een achterstand of een voorsprong. Beide onderwerpen zijn relevant voor het lesgeven in een bovenbouwklas.

Vrijwel geen aandacht voor relationele en pedagogische aspecten

Ook onderwerpen die te maken hebben met relationele of pedagogische aspecten komen tijdens de opleiding niet of weinig aan bod. Minder dan een derde van de afgestudeerden zegt voldoende te hebben geleerd om met leerlingen met verschillende sociaal-culturele achtergronden om te gaan. Het signaleren en agenderen van leer- en gedragsproblemen blijft nog sterker achter: een ruime helft zegt dat dit tijdens de opleiding onvoldoende aan bod is gekomen. Uit het gesprek met vertegenwoordigers van de opleidingen kwam naar voren dat dergelijke onderwerpen bewust niet worden aangeboden omdat zij al in de tweedegraads opleiding aan bod zijn gekomen. We gaan hier in de volgende paragraaf op in.

Tevreden over organisatie opleiding, maar meer praktijkgerichtheid gewenst

Over de organisatie van de opleiding zijn de meeste afgestudeerden positief. Er is waardering voor het niveau van de opleiding en de theoretische kennis van de docenten. Alleen over de praktijkgerichtheid van de docenten en de begeleiding van stage vanuit de opleiding zijn de afgestudeerden iets minder tevreden. Wel zijn de

meeste afgestudeerden positief over de relatie tussen opdrachten en de praktijk: ze konden hun nieuw verworven kennis direct toepassen.

Verschillen tussen opleidingen en groepen afgestudeerden

In dit rapport geven we een gemiddeld beeld. Slechts op één onderdeel zien we verschillen in het oordeel van afgestudeerden, afkomstig van verschillende hogescholen. Het gaat dan om de voorbereiding op het bieden van maatwerk aan leerlingen. Het is goed mogelijk dat instellingen en opleidingen ook op andere punten verschillen: we kunnen dat niet uit het onderzoeksmateriaal halen, maar weten dat dat voor veel andere typen opleidingen het geval is.⁹ Iets dergelijks geldt voor groepen van afgestudeerden: we zien in het algemeen weinig verschillen in de antwoorden als we categoriseren naar discipline, geslacht, leeftijd, of vooropleiding.

5.2 Pedagogisch-didactische onderwerpen in de eerstegraads opleiding

Sommige pedagogisch-didactische onderwerpen tussen wal en schip

Als we de onderzoeksresultaten bekijken, zien we dat afgestudeerden zich vooral op een aantal pedagogisch-didactische vaardigheden onvoldoende voorbereid voelen. Uit de gesprekken die we hebben gevoerd blijkt dat de meningen over het belang daarvan verschillen. Opleidingen bieden een aantal van deze onderwerpen bewust niet aan in de eerstegraads hbo-master, ervan uitgaande dat studenten dergelijke competenties al hebben verworven in de tweedegraads bacheloropleiding.

Uit ons onderzoek onder tweedegraads afgestudeerden weten we dat dit voor een groot aantal vaardigheden inderdaad het geval is. Toch zijn er ook onderwerpen die tussen wal en schip lijken te vallen. Niet alleen afgestudeerden van de eerstegraads opleidingen, maar ook tweedegraads afgestudeerden zijn ontevreden over de theoretische bagage en vaardigheden die zij meekrijgen ten aanzien van het maken van toetsen, het inspelen op leerlingen met een voorsprong of achterstand, of het bieden van maatwerk aan leerlingen met leer- of gedragsproblemen (Inspectie van het Onderwijs, 2015b). Dit is een probleem, temeer omdat de onderwijsinspectie op basis van lesbezoeken constateert dat er in het voorgezet onderwijs nog te weinig wordt gedifferentieerd¹⁰ en er de laatste jaren stevig is ingezet op 'passend onderwijs'.

Inspelen op leerbehoeften van studenten

Studenten die een eerstegraads hbo-master volgen beschikken vrijwel altijd over een tweedegraadsbevoegdheid¹¹ en in bijna alle gevallen ook over onderwijservaring. Toch blijkt uit de gesprekken en de antwoorden op open vragen dat leerbehoeften op onderdelen kunnen verschillen. Leraren die vele jaren na het behalen van hun tweedegraadsbevoegdheid starten met een eerstegraads opleiding, hebben andere wensen en behoeften dan beginnende leraren. Het voortgezet onderwijs verandert, evenals de inzichten over lesgeven en de (wetenschappelijke) kennis daarover. Zeker wanneer studenten hun tweedegraads opleiding langer geleden hebben gevolgd, is een masteropleiding een uitgelezen kans om nieuwe onderwijskundige inzichten op te doen en op de hoogte gebracht te worden van recente ontwikkelingen. We bevelen de opleidingen aan om na gaan waar studenten behoefte aan hebben en daar op in te spelen, vooral ten aanzien van de eerder genoemde onderwerpen. Dat kan wellicht door het aanbieden van keuzemodulen of door individuele opdrachten en coaching.

⁹ Zie bijvoorbeeld Inspectie van het Onderwijs 2015a, 2015b. Mogelijk is het aantal respondenten in dit geval niet groot genoeg om verschillen aan te tonen.

¹⁰ Zie de onderwijsverslagen (De staat van het onderwijs) van de afgelopen jaren.

¹¹ Een tweedegraadsbevoegdheid is geen wettelijke toegangseis voor de hbo-master, maar in de praktijk beschikken vrijwel alle studenten daar wel over.

6 Literatuurlijst

1. Europese Commissie (2015). *Vorm geven aan loopbaanlange perspectieven op lesgeven. Beleidsaanbevelingen voor verbetering van de initiële lerarenopleiding (Samenvatting)*. Brussel: Europese Commissie, ET2020 Working Group on Schools Policy.
2. Inspectie van het Onderwijs (2013). *Eindrapport monitor krachtig meesterschap*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
3. Inspectie van het Onderwijs (2014). *De sector lerarenopleidingen in beeld*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
4. Inspectie van het Onderwijs (2015a). *Beginnende leraren kijken terug. Onderzoek onder afgestudeerden. Deel 1: de pabo*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
5. Inspectie van het Onderwijs (2015b). *Beginnende leraren kijken terug. Onderzoek onder afgestudeerden. Deel 2: de tweedegraads lerarenopleiding*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
6. Inspectie van het Onderwijs (2015c). *Verdere versterking. Onderzoek naar het functioneren van examencommissies in het hoger onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
7. Inspectie van het Onderwijs (2016a). *De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2014/2015*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
8. Inspectie van het Onderwijs (2016b). *De eerstegraads lerarenopleidingen: samenvatting en beschouwing*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
9. Inspectie van het Onderwijs (2016c). *Beginnende leraren kijken terug. Onderzoek onder afgestudeerden. Deel 3: de universitaire lerarenopleiding*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
10. Inspectie van het Onderwijs (2016d). *Beginnende leraren kijken terug. Onderzoek onder afgestudeerden. Deel 4: de eerstegraads lerarenopleiding in het hbo*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
11. Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (2016). *Universitaire lerarenopleidingen. Systeembrede analyse*. Den Haag: NVAO.
12. Oberon (2015). *Monitor versterking samenwerking lerarenopleidingen en scholen. Tussenmeting 2015*. Utrecht: Oberon i.s.m. Universiteit Utrecht.
13. Onderwijscoöperatie (2014a). *Herijking. Het nieuwe voorstel bekwaamheidseisen*. Utrecht: Onderwijscoöperatie.
14. Onderwijscoöperatie (2014b). *Herijking bekwaamheidseisen. Verantwoording voorstel*. Utrecht: Onderwijscoöperatie.
15. Onderwijscoöperatie (2015). Advies inzake invulling cao-afspraken, 26 september 2015.
16. Pol-Neefs & Klaver (2016). Pol-Neefs, M. & Klaver, S., Toetsing in de schijnwerpers. Kwaliteit van toetsing vergt samenspel. *Hoger onderwijs management*, juni 2016.
17. QANU (2015). *Universitaire lerarenopleidingen in Nederland. Op het snijvlak van academie en professie. State of the art-rapport*. Utrecht: Quality Assurance Netherlands Universities (QANU).
18. Regioplan (2015). *Onderwijs werkt! Rapportage van een enquête onder docenten en management uit het po, vo, mbo en hbo. Meting 2015*. Amsterdam: Regioplan.
19. VO-raad (2014). *Klaar voor de toekomst! Samen werken aan onderwijskwaliteit*. Sectorakkoord VO 2014-2017.

Vragenlijst voor afgestudeerden

Voor dit onderzoek zijn afgestudeerden van eerstegraads lerarenopleidingen bevroegd via digitale vragenlijsten. Op basis van 1cijferHo is een selectie gemaakt van personen die tussen mei 2012 tot en met november 2014 zijn afgestudeerd aan een eerstegraads lerarenopleiding. Lerarenopleidingen voor kunstvakken of lichamelijke opvoeding (ongegradeerd) zijn buiten beschouwing gelaten, evenals masteropleidingen voor het onderwijs die niet zijn gericht op een schoolvak, zoals de master Special Educational Needs. De eerste selectie betrof 4.124 afgestudeerden. Een aantal van deze personen konden niet worden benaderd, omdat er bijvoorbeeld geen adresgegevens waren. Uiteindelijk zijn er door Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) 3.950 uitnodigingsbrieven verstuurd. De afgestudeerden zijn in de zomer van 2015 benaderd.

In totaal hebben 557 afgestudeerden de digitale vragenlijst (bijna) volledig ingevuld. Hiervan zijn 11 respondenten verwijderd, omdat uit analyse bleek dat zij geen eerstegraads onderwijsbevoegdheid gehaald hebben. Daarmee komt de respons op 546 respondenten die de afgelopen drie jaar zijn afgestudeerd aan een eerstegraads lerarenopleiding hbo of wo. Van deze 546 respondenten hebben 209 personen een diploma behaald in het hbo (38%) en 337 in het wo (62%). Hoewel de respons laag is (14%), is de groep groot genoeg om betrouwbare uitspraken te kunnen doen voor de populatie. Voor het hbo gaat het om 16 procent van de populatie afgestudeerden in dezelfde periode (2011/2012 - 2013/2014), voor het wo om 13 procent van de populatie in dezelfde periode. Van de vijf ulo-afgestudeerden zijn er vier afkomstig van een eenjarige ulo en één van een tweejarige opleiding. De programma's 'Eerst de klas' en 'Onderwijstraineeship' (OTS) zijn meegenomen in ons onderzoek, maar maken nog geen 2 procent uit van de populatie.

Om te bepalen of de responsgroep representatief is voor de gehele populatie van afgestudeerden aan eerstegraads lerarenopleidingen hbo en wo is gekeken naar de verdeling over een aantal kenmerken. Voor afgestudeerden hbo en wo geldt dat de responsgroep voor de kenmerken leeftijd, vooropleiding, cluster van vakken, type opleiding en instelling representatief is voor de populatie. Wat betreft geslacht is er bij hbo afgestudeerden sprake van een oververtegenwoordiging van mannen. We hebben ervoor gekozen om de resultaten niet te wegen. De responsgroep van afgestudeerden wo is wel in voldoende mate representatief voor geslacht. Ook de verdeling naar ects volgt bij de ulo's het landelijke patroon. De afgestudeerden zijn afkomstig van zeven hogescholen en tien universiteiten. Zie de tabellen hierna voor meer informatie over de responsverdeling.

Voor allerlei (clusters van) vragen hebben we onderzocht of de antwoorden significant verschillend zijn voor afgestudeerden met andere achtergrondkenmerken. Voor afgestudeerden van hbo en ulo's hebben we gekeken naar verschillen wat betreft geslacht, leeftijd, clusters van vakken, vooropleiding, instelling en wel of niet werkzaam in bovenbouw havo of vwo. Voor de ulo's hebben we ook gekeken naar opleidingstypen (voltijd/deeltijd), verschillen tussen de eenjarige en de tweejarige variant, wel of niet eerst een educatieve minor gevolgd en wel of geen onderwijservaring voorafgaand aan de opleiding. We hebben zowel gekeken naar verschillen op losse vragen als naar verschillen in antwoorden op clusters van vragen. Vragen zijn geclusterd op basis van factoranalyse, inhoudelijke beoordeling en een betrouwbaarheidsanalyse. De gebruikte schalen zijn voldoende betrouwbaar (Cronbach's alpha tussen .81 tot .90).

Responsverdeling afgestudeerden

Onderstaande tabellen laten de verdeling zien van geslacht, leeftijd, vooropleiding, cluster van vakken en type opleiding in de responsgroep eerstegraads leraren hbo en wo en de populatie. Voor wo is ook gekeken naar de verdeling naar aantal erts van de gevolgde opleiding.

De populatie is afkomstig uit 1cijferHO (DUO) en bestaat uit afgestudeerden van eerstegraads lerarenopleidingen hbo en wo. Deze personen zijn afgestudeerd in de studie jaren 2011/2012, 2012/2013 en 2013/2014. Bij de tabellen is, door middel van een *, aangegeven wanneer de responsverdeling afwijkt van de populatie.

Tabel 1. Respons afgestudeerden lerarenopleidingen eerstegraads hbo en wo naar geslacht (in percentages)

	Respons hbo*	Populatie hbo*	Respons wo	Populatie wo
Man	57%	47%	40%	42%
Vrouw	43%	53%	60%	58%

*Verschillen tussen respons en populatie zijn significant ($p < 0.05$)

Tabel 2. Respons afgestudeerden lerarenopleidingen eerstegraads hbo en wo naar leeftijd (in percentages)

	Respons hbo	Populatie hbo	Respons wo	Populatie wo
20 t/m 25 jaar	8%	10%	44%	40%
25 t/m 30 jaar	15%	19%	24%	28%
Ouder dan 30	77%	71%	32%	32%

Tabel 3. Respons afgestudeerden lerarenopleidingen eerstegraads hbo en wo naar vooropleiding voor hoger onderwijs (in percentages)

	Respons hbo	Populatie hbo	Respons wo	Populatie wo
Mbo	10%	7%	1%	2%
Havo	31%	40%	9%	13%
Vwo	25%	25%	76%	72%
overig	34%	28%	14%	13%

Tabel 4. Respons afgestudeerden lerarenopleidingen eerstegraads hbo en wo naar clusters van vakken (in percentages)

	Respons hbo	Populatie hbo	Respons wo	Populatie wo
Talen	33%	36%	34%	34%
Maatschappij	31%	33%	37%	40%
Exact	36%	30%	25%	23%

Tabel 5. Respons afgestudeerden lerarenopleidingen eerstegraads hbo en wo naar type opleiding (in percentages)

	Respons hbo	Populatie hbo	Respons wo	Populatie wo
Voltijd	0%	0%	83%	82%
Deeltijd	96%	96%	17%	18%
Duaal	4%	4%	-	-

Tabel 6. Respons afgestudeerden lerarenopleidingen eerstegraads hbo en wo naar aantal erts van de gevolgde opleiding (in percentages)

	Respons wo	Populatie wo
60 erts	79%	80%
120 erts	21%	20%

Vragenlijst voor leidinggevers

Voor het onderzoek naar de eerstegraads opleidingen zijn op verzoek van de inspectie aan de vragenlijst 'Onderwijs werkt! 2015' enkele vragen toegevoegd voor leidinggevers van recent afgestudeerde leraren: collegeleden, schooldirecteuren en middenmanagement. We hebben ons beperkt tot vragen over ervaringen met

ulo-afgestudeerden. De reden daarvoor is dat de toegevoegde vragen aan moesten sluiten op een deel in de vragenlijst dat ging over beginnende leraren. De term 'beginnende leraar' is echter niet van toepassing op afgestudeerden van hbo-masters. Er namen 321 leidinggevendenden in vo en mbo deel aan het onderzoek. Daarvan gaven 186 aan dat er beginnende leraren werkzaam zijn op hun school: 150 uit vo, 36 uit mbo. Er waren 71 respondenten die leiding geven aan recent afgestudeerde leraren afkomstig van een universitaire lerarenopleiding, waarvan 60 werkzaam in het voortgezet onderwijs. 'Onderwijs werkt!' is door onderzoeksbureau Regioplan uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daar waar relevant verwijzen we naar dat onderzoeksrapport (Regioplan 2015). De vragen waarover we rapporteren zijn alleen voorgelegd aan leiders van scholen die hebben aangegeven dat er beginnende leraren werkzaam zijn op hun school, tenzij anders is aangegeven.

Gesprekken en literatuur

De resultaten van het onderzoek zijn in drie panelbijeenkomsten besproken met beginnende leraren die recentelijk een eerstegraadsbevoegdheid hebben behaald. De bijeenkomsten werden georganiseerd door de Onderwijscöoperatie in samenwerking met de inspectie. Er is één bijeenkomst geweest met tien afgestudeerden van de hbo master en er hebben twee bijeenkomsten plaatsgevonden met afgestudeerden van universitaire lerarenopleidingen: één met acht deelnemers en een met elf gesprekspartners. Alle deelnemers waren op het moment van de bijeenkomst één tot drie jaar geleden afgestudeerd. De resultaten zijn tevens voorgelegd aan het Algemeen Directeurenoverleg Educatieve Faculteiten (ADEF), de Vereniging Hogescholen, de Interuniversitaire Commissie Lerarenopleidingen (ICL), de VSNU en de VO-raad. Ook zijn de resultaten besproken in een bijeenkomst met deskundigen en vertegenwoordigers van de eerstegraads opleidingen in hbo en wo en het scholenveld. Uit deze gesprekken kwamen nuttige suggesties, die we – waar relevant – op hebben genomen. Aanvullend op de vragenlijsten en gesprekken is gebruik gemaakt van literatuur en externe onderzoeksresultaten en is een aantal accreditatierapporten geanalyseerd.

Presentatie tabellen

Bij de meeste tabellen die we presenteren is de categorie 'weet niet/niet van toepassing' verwaarloosbaar. Daar waar wel een substantieel deel 'weet niet/niet van toepassing' heeft geantwoord, hebben we deze categorie apart opgenomen.

8 Bijlage: vragenlijst

Vragenlijst voor afgestudeerden hbo en wo

De inspectie hoger onderwijs wil een beeld krijgen van de sterke en minder sterke kanten van lerarenopleidingen in Nederland. Met onderliggende vragenlijst achterhalen we uw visie op de eerstegraads lerarenopleiding waaraan u bent afgestudeerd: hebt u op de lerarenopleiding voldoende kennis opgedaan, voldoende vaardigheden aangeleerd en de juiste attitude verworven om het vak van leraar te kunnen uitoefenen? Een aantal vaardigheden zullen in de praktijk verder ontwikkeld worden; het gaat erom dat u vanuit de opleiding voldoende basis hebt meegekregen om als startbekwaam leraar te kunnen functioneren. We vragen u wat u geleerd hebt op de lerarenopleiding zelf, maar ook tijdens de stages.

Deze vragenlijst is bedoeld voor leraren die in de afgelopen drie jaar zijn afgestudeerd aan een eerstegraads lerarenopleiding: een universitaire lerarenopleiding of een eerstegraads opleiding in het hbo. De resultaten van dit onderzoek leiden tot een rapport over de algemene stand van zaken op respectievelijk de universitaire lerarenopleidingen en de eerstegraads hbo-lerarenopleidingen in Nederland. In de rapportage worden geen namen van scholen, lerarenopleidingen of leraren genoemd; het doel is om een algemeen beeld over de lerarenopleidingen te geven. Uw individuele antwoorden worden dus niet gedeeld met de schoolleiding of anderen. Dit onderzoek staat los van toezichtactiviteiten op uw school.

Aan het eind van de vragenlijst wordt u gevraagd hoeveel tijd het invullen van deze vragenlijst u gekost heeft.

Succes met het invullen van de vragenlijst!

Als u tijdens het invullen van de vragenlijst vragen hebt, kunt u hierover contact opnemen met het Loket Onderwijsinspectie. Het Loket is bereikbaar via 088–669 60 60 op werkdagen tussen 9.00 en 17.00 uur en via www.onderwijsinspectie.nl/contactformulier. Eventuele opmerkingen naar aanleiding van de vragenlijst kunt u aan het einde van de vragenlijst kwijt.

Let op:

Als u op 'Opslaan en verder' klikt, worden de ingevulde gegevens bewaard. Wilt u terug naar een eerdere pagina en de ingevulde gegevens van de huidige pagina bewaren, klik dan eerst op 'Opslaan en verder' en blader dan terug. Desgewenst kunt u de vragenlijst tussentijds afsluiten; de ingevulde gegevens blijven bewaard. Wanneer u later verder gaat met de beantwoording, zal de vragenlijst openen waar u was gebleven (mits u op dezelfde computer werkt).

Deel 1: Achtergrondinformatie

1. Hebt u in de afgelopen drie jaar een eerstegraads onderwijsbevoegdheid behaald?
 - Ja, in het wo
 - Ja, in het hbo (ga verder met vraag Vooraf)
 - Nee (ga verder met vraag toelichting en invultijd)
2. Aan wat voor eerstegraads lerarenopleiding bent u afgestudeerd?
 - a.
 - Universitaire lerarenopleiding na een *vakmaster*
 - Universitaire lerarenopleiding na een *vakbachelor*
 - Eerst de Klas
 - Onderwijstraineeship
 - Geen van bovenstaande opleidingen (ga verder met vraag toelichting en invultijd).
 - b.
Hebt u voorafgaand aan deze opleiding een educatieve minor gevolgd in de bacheloropleiding?
 - Ja
 - Nee

Vooraf aan de eerstegraads lerarenopleiding

3.
 - a. Hebt u in de drie jaar voordat u aan deze opleiding begon zelfstandig voor de klas gestaan?
 - Ja
 - Nee (Ga verder met vraag: Werk erna)
 - b. Zo ja: voor welke groep(en) hebt u gestaan (meerdere antwoorden mogelijk):
 - ☐ O Bovenbouw van havo en/of vwo
 - ☐ O Onderbouw van havo en/of vwo
 - ☐ O Vmbo of mbo
 - ☐ O Speciaal voortgezet onderwijs
 - ☐ O Elders

Werk na de eerstegraads lerarenopleiding

4. Hoeveel werkervaring hebt u opgedaan sinds uw afstuderen aan de eerstegraads lerarenopleiding?
 - ☐ O 0 tot 6 maanden
 - ☐ O 6 maanden tot 1 jaar
 - ☐ O 1 tot 2 jaar
 - ☐ O 2 tot 3 jaar
5. Werkt u momenteel in het onderwijs?
 - Ja
 - Nee (Ga verder met vraag DEEL 2 DIDACTIEK EN PEDAGOGIEK)
6. Voor welke klas(sen) staat u **nu**? (meerdere keuzes mogelijk)
 - ☐ o Bovenbouw havo en/of vwo
 - ☐ o Onderbouw havo en/of vwo
 - ☐ o Vmbo of mbo

- Speciaal voortgezet onderwijs
- Elders

7. Geeft u op dit moment les in het vak waarvoor u uw bevoegdheid hebt gehaald?
Ja/nee

Deel 2: Didactiek en pedagogiek

Wanneer u meerdere lerarenopleidingen hebt gevolgd, vult u dan alstublieft onderstaande vragen in met **de laatst gevolgde eerstegraads opleiding** in gedachten.

We vragen hier naar uw ervaringen met uw lerarenopleiding. We vragen of u naar uw mening voldoende hebt geleerd **tijdens de opleiding, INCLUSIEF de stages**.

Theoretische basis

Op de lerarenopleiding heb ik voldoende kennis verworven over:	Zeer mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Zeer mee eens	Weet niet/niet van toepassing
8. hoe leerlingen leren (leerpsychologie).						
9. onderwijskunde.						
10. de ontwikkeling van leerlingen en hun gedrag.						
11. opvoedkundige theorieën en methodieken.						
12. de meest voorkomende leer- en gedragsproblemen.						

De les

Ik heb op de lerarenopleiding (inclusief de stages) voldoende geleerd om:	Zeer mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Zeer mee eens	Weet niet/niet van toepassing
13. duidelijke lesdoelen te formuleren.						
14. (extra) lesmaterialen te ontwikkelen.						
15. Verschillende werkvormen te hanteren.						
16. Voor een rustig en ordelijk verloop van de les te zorgen.						
17. Leerlingen met gerichte activiteiten de leerstof te laten verwerken.						
18. Leerlingen opbouwende en gerichte feedback te						

geven op hun leerproces.						
19. Leerlingen te stimuleren tot denk- en leerstrategieën.						
20. Digitale leermaterialen en leermiddelen gebruiken.						
21. Toetsen te ontwikkelen, waaronder ook examens en examenopgaven.						
22. De les op een gestructureerde wijze af te sluiten.						
23. Mijn les(sen) evalueren indien nodig.						

Een veilige klas

We vragen hier naar uw ervaringen met uw lerarenopleiding. We vragen of u naar uw mening voldoende hebt geleerd **tijdens de opleiding, INCLUSIEF de stages.**

Ik heb op de lerarenopleiding (inclusief de stages) voldoende geleerd om:	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
24. leerlingen te motiveren.						
25. het zelfvertrouwen van leerlingen te stimuleren.						
26. groepsprocessen te sturen en te begeleiden.						
27. om te kunnen gaan met leerlingen met verschillende sociaal-culturele achtergronden.						
28. duidelijke gedragsregels te stellen.						
29. strafmaatregelen duidelijk te formuleren en toe te passen.						
30. te overleggen met ouders van leerlingen.						

Differentiatie

We vragen hier naar uw ervaringen met uw lerarenopleiding. We vragen of u naar uw mening voldoende hebt geleerd **tijdens de opleiding, INCLUSIEF de stages**.

Op de lerarenopleiding (inclusief de stages) heb ik voldoende geleerd om:	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
31. verschillen tussen leerlingen positief te benaderen.						
32. de voortgang van leerlingen systematisch te volgen (bijvoorbeeld met behulp van toetsen).						
33. de voortgang van leerlingen systematisch te analyseren.						
34. het onderwijs (leerstof, instructie, verwerking) aan te passen voor leerlingen met een achterstand.						
35. het onderwijs (leerstof, instructie, verwerking) aan te passen voor leerlingen met een voorsprong.						

Maatwerk

We vragen hier naar uw ervaringen met uw lerarenopleiding. We vragen of u naar uw mening voldoende hebt geleerd **tijdens de opleiding, INCLUSIEF de stages**.

Ik heb op de lerarenopleiding (inclusief de stages) voldoende geleerd om:	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
36. leerproblemen (bijvoorbeeld dyslexie of dyscalculie) te kunnen signaleren en agenderen.						
37. ontwikkelings-, gedragsproblemen en gedragsstoornissen (bijvoorbeeld een autistiestoornis) te kunnen signaleren en						

agenderen.						
38. onderwijs te verzorgen op basis van een (groeps-) handelingsplan.						

Deel 3: Vakkennis en vakdidactiek

Hieronder volgt een aantal vragen over uw kennis en vaardigheden in uw eigen vak. Daarnaast willen we graag weten wat uw mening is over de voorbereiding van de lerarenopleiding op de vakdidactiek.

Eigen vakkennis – alleen voor wo-afgestudeerden

Dit blok alleen indien antwoord op vraag 1=wo

Voorafgaand aan de lerarenopleiding heb ik in mijn universitaire opleiding (vakbachelor of vakmaster):	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
39. voldoende kennis opgedaan in mijn vakgebied.						
40. voldoende kennis opgedaan over de wetenschappelijke achtergronden van mijn vak.						
41. geleerd om ontwikkelingen in mijn vakgebied en vakliteratuur bij te houden.						

In mijn universitaire lerarenopleiding ben ik:	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
42. voldoende toegerust met de leerstof waarin ik les moet geven.						

Eigen vakkennis – alleen voor hbo-afgestudeerden

Dit blok alleen indien antwoord op vraag 1=hbo

De lerarenopleiding heeft mij voldoende:	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
43. kennis en vaardigheden bijgebracht in mijn eigen vakgebied.						
44. kennis bijgebracht						

van de wetenschappelijke achtergronden van mijn vak.						
45. geleerd om ontwikkelingen in mijn vakgebied en vakliteratuur bij te houden						
46. toegerust met de leerstof waarin ik les moet geven.						

Vakdidactiek

De lerarenopleiding heeft mij voldoende toegerust om:	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
47. (ingewikkelde) vakinhoudelijke kennis te vertalen naar een goede les.						
48. de leerstof duidelijk te kunnen uitleggen aan de leerlingen.						
49. wetenschappelijke methoden van onderzoek in mijn les te gebruiken.						
50. in de les verbanden te leggen met het dagelijks leven en de wetenschap.						
51. de leerlingen duidelijk te maken wat de relevantie van de leerstof is voor het vervolgonderwijs.						

De lerarenopleiding heeft mij voldoende:	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
52. bijgebracht over de opbouw van het lesprogramma vanaf het eerste schooljaar tot het eindexamen.						

53. bijgebracht over de relatie van de leerstof met de kerndoelen (zoals gebruikt in het voortgezet onderwijs).						
54. geleerd om lessen af te stemmen met collega's.						
55. toegerust om bij te dragen aan vernieuwing van mijn eigen (school)vak.						

Deel 4: Bijdragen aan verbetering van het onderwijs

Van leraren wordt niet alleen verwacht dat zij lesgeven, maar ook dat zij bijdragen aan verdere verbetering en vernieuwing van het onderwijs binnen de school. In dit deel vragen wij uw mening over de voorbereiding daarop door de lerarenopleiding.

We vragen of u naar uw mening voldoende heeft geleerd tijdens de opleiding INCLUSIEF de stages.

Onderwijsverbetering en schoolontwikkeling

De lerarenopleiding heeft mij voldoende:	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
56. toegerust om een eigen visie op onderwijs te kunnen ontwikkelen.						
57. geleerd om samen te werken met collega's en onderwijspartners binnen en buiten de school.						
58. toegerust om vanuit vakinhoudelijke expertise bij te dragen aan het curriculum van de school.						
59. toegerust om bij te kunnen dragen aan onderwijsverbetering en schoolontwikkeling.						

(Praktijk)onderzoek

Op de lerarenopleiding heb ik voldoende geleerd om:	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
60. ontwikkelingen en literatuur op het gebied van onderwijs en lesgeven bij te houden.						
61. praktijkgericht onderzoek <u>uit te voeren</u> ten behoeve						

van onderwijsverbetering en schoolontwikkeling.						
62. praktijkgericht onderzoek <u>te</u> <u>ontwerpen</u> ten behoefte van onderwijsverbetering en schoolontwikkeling.						

Deel 5: De lerarenopleiding

In de delen twee drie en vier vroegen wij u of de lerarenopleiding u voldoende heeft voorbereid op het beroep van leraar. In dit vijfde deel vragen wij uw mening over de kwaliteit van de lerarenopleiding.

Opleiding en docenten

In hoeverre bent u tevreden over de volgende aspecten:	Zeer ontevreden	Ontevreden	Niet ontevreden, niet tevreden	Tevreden	Zeer tevreden	Geen mening/ Niet van toepassing
63. Het niveau van de opleiding als geheel.						
64. De theoretische kennis van de docenten van de lerarenopleiding.						
65. De praktische kennis van de docenten van de lerarenopleiding over de bovenbouw van het voortgezet onderwijs (havo/vwo).						
66. De praktische kennis van de docenten van de lerarenopleiding over andere onderwijsvormen waar je met een eerstegraadsbevoegdheid terecht kunt komen (bijvoorbeeld de onderbouw van het voortgezet onderwijs of het mbo).						

Stage

Ik heb tijdens de opleiding in stage of baan ervaring opgedaan met:	Ja	Nee	Niet van toepassing
67. verschillende leeftijdsgroepen.			
68. verschillende onderwijsconcepten (klassieke instructie, Dalton, Montessori, Vrije school, andere vernieuwingsonderwijsconcepten).			
69. speciaal voortgezet onderwijs.			

In hoeverre bent u tevreden over de volgende aspecten van de stage:	Geen mening/ niet van toepassing	Zeer tevreden	Tevreden	Niet tevreden en niet ontevreden	Ontevreden	Zeer ontevreden
70. De kwaliteit van de begeleiding vanuit de lerarenopleiding.						
71. De kwaliteit van de begeleiding door de stage- of opleidingsschool.						

Toetsing en beoordeling op de lerarenopleiding

U krijgt hieronder een aantal uitspraken voorgelegd waarvan u kunt aangeven of u het ermee eens bent.

	Geen mening/ niet van toepassing	Zeer mee oneens	Mee eens	Niet mee eens, niet mee oneens	Mee oneens	Zeer mee oneens
72. De tentamens en de opdrachten waren van hoog niveau.						
73. De toetsen en de opdrachten hadden een duidelijke relatie met de beroepssituatie.						
74. De eisen die aan de afstudeeropdracht werden gesteld, weerspiegelden het niveau dat je van een beginnende eerstegraads leraar mag verwachten.						
75. De stage werd objectief en deskundig beoordeeld.						

Deel 6: Tot slot

76. Zou u de lerarenopleiding die u zelf hebt gevolgd aanraden aan anderen?

Ja/nee

Geef uw mening over de volgende stellingen:

De lerarenopleiding heeft mij voldoende voorbereid op:	Ze er mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Ze er mee eens	Weet niet/ niet van toepas sing
77. lesgeven in de bovenbouw van het havo/vwo.						
78. lesgeven in andere onderwijstypen waar je met een eerstegraads-bevoegdheid terecht kunt komen (bijvoorbeeld de onderbouw van het voortgezet onderwijs of het mbo).						

Balans tussen vakkennis en pedagogische/didactische vaardigheden

79.

Er wordt op de lerarenopleiding aandacht besteed aan zowel het overbrengen van vakkennis als aan pedagogisch/didactische kennis en vaardigheden. De volgende vraag gaat over de balans tussen die twee. Geef uw mening over de volgende stelling:

De balans tussen kennisverwerving en het aanleren van pedagogische/didactische vaardigheden was goed.

- Oneens
- Eens (Ga verder met vraag 82)

Alleen bij 'oneens' op vraag 79: Geef uw mening over de volgende stellingen:

	Zeer mee oneens	Mee oneens	Niet mee oneens, niet mee eens	Mee eens	Zeer mee eens	Weet niet
80. De lerarenopleiding zou meer tijd moeten besteden aan het aanleren van pedagogische/ didactische vaardigheden.						
81. De lerarenopleiding zou meer tijd moeten besteden aan kennisverwerving.						

82. Wat deed de lerarenopleiding die u hebt gevolgd goed?

83. Wat zou de lerarenopleiding die u hebt gevolgd moeten verbeteren?

84. Heeft u belangstelling voor een bijeenkomst van de inspectie waarin de uitkomsten van het onderzoek besproken worden?

Ja/nee

Zo ja, geeft u hier uw gegevens op:

Naam:

E-mailadres:

Functie:

85. Lerarenopleidingen horen graag wat hun afgestudeerden vinden van hun opleiding, om daarmee het onderwijs te verbeteren. De inspectie wil daar aan bijdragen door de voornaamste resultaten van dit onderzoek gericht terug te koppelen naar de lerarenopleidingen. Terugkoppeling vindt alleen plaats wanneer er voldoende respondenten zijn per hogeschool of universiteit om een reëel beeld te kunnen geven.

Geeft u toestemming om uw antwoorden anoniem te verwerken in een terugkoppeling voor de hogeschool of universiteit waar u bent afgestudeerd?

Ja/nee

86. Hebt u belangstelling voor een bijeenkomst van de inspectie waarin de uitkomsten van het onderzoek besproken worden?

Ja/Nee

87. Geef hier uw gegevens op voor een bijeenkomst van de inspectie waarin de uitkomsten van het onderzoek besproken worden.

Naam: _____

E-mailadres: _____

Functie: _____

88. Wilt u op de hoogte gehouden worden van de resultaten van dit onderzoek?
Vul dan hier uw e-mailadres in:

U bent bijna aan het einde van de vragenlijst. Indien u nog opmerkingen heeft, kunt u deze hieronder kwijt.

De inspectie wil voor haar eigen inventarisatie graag weten hoeveel tijd u heeft besteed aan het invullen van deze vragenlijst. Hoeveel tijd heeft het invullen van deze vragenlijst gekost?

.....minuten

U bent aan het einde gekomen van deze vragenlijst. Druk op 'Verstuur' om de vragenlijst daadwerkelijk te verzenden. Hartelijk bedankt voor uw medewerking.

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst.

9 Bijlage: wettelijk kader

Zonder volledig te willen zijn wordt onderstaand op hoofdlijnen het wettelijk kader geschetst dat geldt voor de bekwaamheid van eerstegraads leraren.

Benoembaarheid, bekwaamheid en bevoegdheid

Om benoemd te kunnen worden als leraar in het voortgezet onderwijs of beroepsonderwijs moet iemand 'voldoen aan de voorgeschreven bekwaamheidseisen blijkend uit een getuigschrift, afgegeven krachtens de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek' (Wet op het voortgezet onderwijs, artikel 33).^{1 2} Daarnaast moet een leraar beschikken over een Verklaring omtrent gedrag (VOG).

De bekwaamheidseisen zijn opgenomen in het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel (Bbo) en zijn richtinggevend voor het curriculum van de lerarenopleidingen. Lerarenopleidingen moeten er op grond van artikel 7.6 lid 1 WHW (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek) voor zorgen dat leraren voldoen aan deze bekwaamheidseisen.^{1 3}

Het Bbo benoemt 7 competenties (art. 2.1 Bbo):

- a. interpersoonlijke competentie;
- b. pedagogische competentie;
- c. vakinhoudelijke en didactische competentie;
- d. organisatorische competentie;
- e. competentie in het samenwerken met collega's;
- f. competentie in het samenwerken met de omgeving;
- g. competentie in reflectie en ontwikkeling.

Deze competenties worden in het Bbo verder gespecificeerd voor de verschillende onderwijssectoren en schoolsoorten. De bekwaamheidseisen voor de bovenbouw van havo en vwo zijn uitgewerkt in titel 4 van het Bbo, de 'Bekwaamheidseisen bovenbouw havo en vwo (voorbereidend hoger onderwijs)'. Daarnaast is er een set bekwaamheidseisen voor het mbo, het vmbo en de onderbouw van havo en vwo (titel 3). De bekwaamheidseisen vertonen een grote mate van overlap.

Iemand die afstudeert aan een eerstegraads lerarenopleiding in hbo of wo, verkrijgt daarmee een eerstegraads onderwijsbevoegdheid. Dit is een brede bevoegdheid, waarmee een leraar les kan geven aan:

- alle klassen van de havo en het vwo;
- het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs;
- het beroepsonderwijs en volwasseneneducatie;
- het praktijkonderwijs.

Nieuwe bekwaamheidseisen

In de wet is geregeld dat de Onderwijscoöperatie eenmaal in de zes jaar een voorstel doet over ongewijzigde handhaving of wijziging van de bekwaamheidseisen (Wet op het voortgezet onderwijs, artikel 36 lid 7). De Onderwijscoöperatie heeft de

^{1 2} In sommige gevallen kan tijdelijk worden afgeweken van deze eis. Zie bijvoorbeeld artikel 3.1 van het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel.

^{1 3} Lid 1 van dit artikel luidt: 'Indien een instelling een opleiding aanbiedt, gericht op een bepaald beroep, en bij of krachtens de wet vereisten zijn gesteld ten aanzien van de kennis, het inzicht en de vaardigheden die betrokkenen zich op grond van de opleiding tot dat beroep moeten hebben verworven, draagt het instellingsbestuur er zorg voor dat degenen die deze opleiding volgen, ten minste in de gelegenheid zijn aan die vereisten te voldoen.'

afgelopen periode een herijking gedaan van de bekwaamheidseisen en een voorstel ingediend voor aanpassing daarvan. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft dit voorstel overgenomen en werkt aan de omzetting ervan in wetgeving. Naar verwachting zullen de nieuwe bekwaamheidseisen per 1 augustus 2017 in werking treden.^{1 4}

In het voorstel verschillen nieuwe eisen vooral van de huidige eisen door een andere indeling. De huidige bekwaamheidseisen zijn ondergebracht in zeven competenties, in het nieuwe voorstel worden er drie onderscheiden. De Onderwijsscoöperatie zegt daar zelf over:^{1 5}

‘De nieuwe bekwaamheidseisen zijn uit de competenties gelicht en geordend in twee categorieën:

1. Eisen die rechtstreeks te maken hebben met het onderwijsleerproces en het leren van leerlingen en
2. Eisen die betrekking hebben op meer algemene aspecten van professioneel handelen.

De eisen ad 1) zijn geordend in drie categorieën: vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische bekwaamheid.

De eisen ad 2) die te maken hebben met samenwerking met collega’s en de omgeving van de school en met reflectie en ontwikkeling zijn gespecificeerd in wat de leraar daarvoor vakinhoudelijk, vakdidactisch en pedagogisch moet weten en kunnen. Eveneens zijn deze vereisten in de bekwaamheidseisen opgenomen door middel van de algemene definitie van bekwaamheid en het vereiste kwalificatieniveau. Daarnaast wordt het belang van deze aspecten van beroepsbekwaamheid uitgebreid beschreven in de inleiding op de bekwaamheidseisen.’

Startbekwaam, vakbekwaam

Een beginnende leraar moet ook na zijn of haar opleiding nog veel leren, daarover bestaat een brede consensus bij schoolleiders en lerarenopleiders. Een afgestudeerde wordt vaak ‘startbekwaam’ genoemd, maar groeit al werkend door naar een ‘basisbekwame’ en vervolgens ‘vakbekwame’ leraar en wordt misschien daarna ‘specialist’. In de huidige bekwaamheidseisen zijn deze niveaus niet gespecificeerd, evenmin in het voorstel voor de nieuwe eisen. Gevraagd om advies heeft de Onderwijsscoöperatie benoemd wat van een startbekwame, basisbekwame of vakbekwame leraar zou mogen worden verwacht.^{1 6} Dit advies is gericht op het primair onderwijs, maar wellicht ook bruikbaar voor het voortgezet onderwijs. Als basis voor de globale omschrijving worden indicatoren gebruikt die zijn ontwikkeld door Wim van de Grift, hoogleraar onderwijskunde, Rijksuniversiteit Groningen. De Onderwijsscoöperatie benadrukt daarbij dat ook andere indicatoren of omschrijvingen kunnen worden gebruikt: ‘belangrijk is vooral dat er een gelaagd gesprek plaatsvindt over de ontwikkeling van de leraar’.

^{1 4} Voortgangsrapportage Lerarenagenda, TK2015/2016 27923, nr. 211

^{1 5} Onderwijsscoöperatie (2014b)

^{1 6} Onderwijsscoöperatie (2015)

Colofon

Inspectie van het Onderwijs Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

2016-12 | gratis
ISBN: 978-90-8503-385-1

Een exemplaar van deze publicatie is te downloaden vanaf de website van de
Inspectie van het Onderwijs: www.onderwijsinspectie.nl.

© Inspectie van het Onderwijs | juni 2016